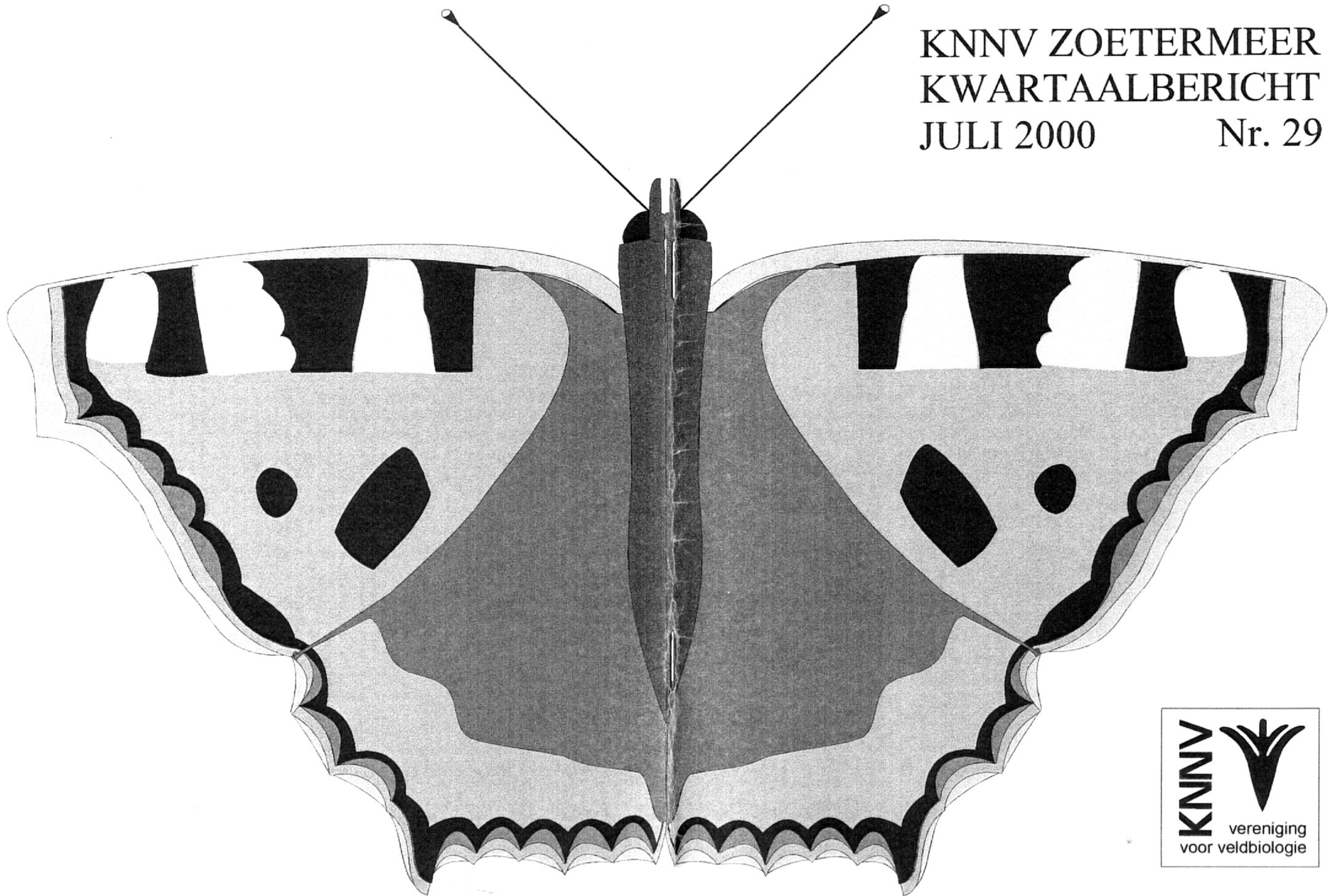

KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JULI 2000 Nr. 29

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING KWARTAALBERICHT ZOETERMEER Nr.29 juli 2000

INHOUD

UIT DE VERENIGING	3
1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER	3
2 NIEUWE LEDEN	4
3 EEN ANDERE KIJK OP DE NATUUR	4
4 DE VLINDERWERKGROEP	6
DE PLANTENWERKGROEP	7
5 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP	7
6 EEN AVONDJE INVENTARISEREN IN HET BUYTENPARK	8
7 SNP-STADSPANTEN EXCURSIE IN HET CENTRUM VAN ZOETERMEER	9
8 SPONTANE KRUIDENGROEI IN DE TUIN	10
9 KORSTMOSSEN	13
GEZIEN IN ZOETERMEER	16
10 VONDSTEN	16
11 NA DE MEREL ZOEKT NU OOK DE VLAAMSE GAAI DE TUIN OP	19
12 DUIZENDEN TREKKENDE DISTELVLINDERS	20
13 PISSEBEDDEN 1 - WAAROM HEBT U DAAR IETS TEGEN?	24
BUITEN DE AFDELING	30
14 DE NATUURVRIENDELIJKE TUINENMANIFESTATIE OP HET PROMENADEPLEIN	30
15 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS VAN HET STADSNATUURPLAN	32
16 BERICHTEN VAN HET PLATFORM GROEN	34
17 PLEIDOOI VOOR ROERLOOSHEID	35

DATA	37
18 KALENDER	37
19 REGISTER	39
20 NAMEN	41

UIT DE VERENIGING

1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER voor het derde kwartaal 2000

1) Het weekend van **1 en 2 juli** viert De Soete Aarde haar 10-jarig bestaan. Het weekend staat in het teken van "water".

Zaterdag 1 juli is er een receptie van 15.00 - 17.00 uur met o.a. kinderactiviteiten, verschillende tentoonstellingen en de prijsuitreiking van de tekenwedstrijd voor het voortgezet onderwijs "natuur in de stad".

Zondag 2 juli is er een activiteitenmarkt van 12.00 - 17.00 uur met o.a. een kramenmarkt, een fietstocht (start tussen 12.00 en 16.00 uur) en een demonstratie microscopie van Zoetermeers water.

2) FLORON-plantenexcursie Rokkeveen-west o.l.v. Joop Mourik op **zaterdag 8 juli**.

We gaan de wilde flora in een gevarieerd, tot nu toe slecht bezocht stukje Zoetermeer (Km-hok 30.57.42, 30.57.52 e.o.) bekijken. Het gaat om de zuid-westrand van Zoetermeer waar in 1992 de Floriade is gehouden.

Ook de poldertuinen en het "Floriadebos" maken deel uit van ons excursiegebied.

Verzamelen: Stadsboerderij "Balijhoeve"

Tijdstip: 10.00 uur

3) Vegetatieonderzoek in het Buytenpark op **woensdagavond 12 juli**. Net zoals twee jaar geleden brengen we ook dit jaar de vegetatieontwikkeling binnen de 18 uitgezette proefvlakken in kaart. (Fred Reeder doet elders in dit blad verslag van een eerdere avond) Deze avond hopen we het onderzoek voor dit jaar af te ronden.

Verzamelen: de picknickbank bij de kraal

Tijdstip: 19.00 uur

4) Vlinder en libellenexcursie in het Westerpark op **zondag 6 augustus**

o.l.v. Peter van Wely.

Bij extreme regenval of hitte kan deze excursie geen doorgang vinden.

Verzamelen: 't Westpunt, tegenover de natuurtuin

Tijdstip: 13.00 uur

5) Insectenexcursie in het kader van het stadsnatuurplan op **zondag 20 augustus** in het centrum van Zoetermeer

o.l.v. Ben Prins

Verzamelen: Voor de muziekschool aan de Dorpsstraat

Tijdstip: 13.30 uur

6) Fietsexcursie naar de Rijswijkse natuurtuin op **zaterdag 9 september**.

Naar aanleiding van de lezing van 20 januari dit jaar zal Cees Los ons rondleiden door de Rijswijkse natuurtuin.

Verzamelen: De Soete Aarde

Vertrek: 9.00 uur (we verwachten om 14.00 uur in Zoetermeer terug te zijn)

7) Fietsexcursie naar de Starrevaartse polder op **zondag 24 september**
o.l.v. Peter van Wely. We verwachten daar veel doortrekkers aan te treffen.
Vertrek: De Soete Aarde
Tijdstip: 13.00 uur

8) Paddestoelenexcursie in het kader van het stadsnatuurplan op **zondag 22 oktober**
in het centrum van Zoetermeer o.l.v. Peter van Wely
Verzamelpunt en tijdstip van aanvang nog niet bekend

2 NIEUWE LEDEN

Van onze penningmeester hoorden we dat onze afdeling er het afgelopen kwartaal twee nieuwe leden bij heeft gekregen.

Het zijn: mevr. P Post-Veldhuis Vlamingstraat 51 en
mevr. K Koppen, Frits Langstrook 25.

Hartelijk welkom en wij hopen jullie bij een van onze activiteiten te mogen begroeten.

3 EEN ANDERE KIJK OP DE NATUUR

Annet de Jong

De KNNV is een natuurhistorische vereniging die aan natuurstudie doet. Met behulp van verrekijkers, loepen, determineertabellen, gevulde thermoskannen enzovoorts wordt naar planten, vogels, vlinders, vleermuizen, libellen en ander levende wezens gekeken. Streeplijsten worden bijgehouden, geïnteresseerden mee op excursie genomen, avonden georganiseerd en de resultaten worden in databanken opslagen.

Kortom een leuke club enthousiaste mensen om mee uit te gaan en je "leert" er ook wat van. Bovendien hoef je hiervoor niet naar "Verwegistan", want dit alles is te bewonderen in je directe woonomgeving, de stad Zoetermeer zelf. Verder heeft elk seizoen zijn eigenaardigheden, dus vervelen hoef je je nooit. We doen dit allemaal om een beeld te krijgen van de "stand van de natuur", want "meten is weten".

Dat dat steeds meer weten mij tot een andere kijk op de natuur heeft gebracht, was een aangename verrassende ontwikkeling. Omdat planten niet weg kunnen vliegen, fladderen of lopen, heb ik in eerste instantie mijn aandacht op de flora gericht.

Je kunt dicht bij komen, er van alle kanten naar kijken, begluren en al mijmerend even op de plek genieten. Als je inventariseert moet je op allerlei kenmerken letten zoals kleur, geur, grootte, bladstand, zaden, wel of niet zus en zo, met de ultieme bedoeling de plant een naam te geven. Onze-lieve-vrouwe-bedstro, look-zonder-look, gewoon duizendblad, stinkende gouwe, vergeet-mij-nietje, ereprijs, bijvoet, fluitenkruid, en wat dacht u van de latijnse naam *Lychnis flos cuculi*?

Kenmerken, klanken, namen met betekenissen, functionele namen, daar ga je je toch allerlei dingen omheen verbeelden?

Bloemen en planten spreken in stilte, hebben een taal waar woorden te kort schieten. Met bloemen en planten méér zeggen en daarbij gebruik maken van de beeld- en zeggingskracht, er een diepere betekenis mee uitbeelden, leidde in het begin van de jaren 90 tot een nieuwe vorm van bloemschikunst, de symbolische bloemschikunst. Het is bloemschikken waarbij de beeldkracht en niet de schikstijl centraal staat. In het stille centrum tijdens de FLORIADE in 1992 hier in Zoetermeer, werd er voor het eerst echt aandacht aan gegeven.

De taal van planten en bloemen verstaan vraagt om beschouwing en aandachtig kijken. Wat zijn de expressiemogelijkheden van de plant, de bloem? Welke plant of bloem past bij de gedachte die je wilt weergeven? Welke kleuren, welke vorm, welk lijnenspel, welke vormgeving is van belang?

Uitgangspunten voor de schikkingen kunnen thema's zijn uit het leven van alle dag, belangrijke momenten in het leven of persoonlijke ervaringen.

Je kunt bijvoorbeeld denken aan trouw, rouw, vreugde, verdriet, loslaten, vrijheid, verbondenheid enz.

Net als alle andere "kunsten" is dat wat gemaakt is een persoonlijke weergave en/of verbeelding. Dus ook bij de symbolische bloemschikking horen de woorden goed/slecht of mooi/lelijk niet thuis.

Als inspiratiebron gebruik ik uitsluitend de natuur, die op dat moment van het jaar groeit en bloeit. De bloemist wordt door mij nauwelijks bezocht. Dit houdt in dat mijn winterschikkingen sober en zomerschikkingen uitbundig kunnen zijn.

Naast een tamelijk wetenschappelijke kijk op de natuur (determineren) is dit een inspirerende manier van kijken naar de natuur, wat elkaar goed aanvult.

Ter illustratie foto's van twee schikkingen. Een paar steekwoorden waarop de schikking is gebaseerd, kan jou op een spoor brengen, maar wees open voor je eigen interpretaties.

Thema: Samen op weg.

Tijdstip: Najaar

Drie verschillende unieke composities van hetzelfde materiaal vormen één geheel.

Brem takken, rozenbottels, sneeuwbes, clematis pluizen, klimop(=symbool voor trouw).

Vaas, schaal en kan zijn door dezelfde pottenbakster gemaakt.

Eenheid in verscheidenheid.

Kleur: Rood (= symbool voor liefde) Lijnenspel: Elkaar beschermend.

Thema:

*Vrede,
vrijheid,
bevrijding.*

Tijdstip: Voorjaar

*De tintelende, sprankelende,
frisse schikking staat op een
voetstuk:*

*Vrede en vrijheid is een groot
goed.*

*Lente: Alles komt weer op,
gaat groeien en bloeien,
bevrijdt zich uit de knoppen.*

*Fluitenkruid bloeit ook en
vertakt zich telkens in tweeën,
het "V"- teken is overal te zien
in de plant.*

*Het Fluitenkruid ontspringt /
bevrijdt zich uit een gespreid
bedje van Onze-lieve-vrouw.*

*Vier kaarsen:
Alle vier de windstreken*

Kleur: Wit (=reinheid/puur)

4 DE VLINDERWERKGROEP

Geniet u ook zo van de vlinders in uw tuin of in het park?

Sinds een aantal jaren is er in Zoetermeer een vlinderwerkgroep actief.

De leden zijn geïnteresseerd in deze fladderaars en proberen met z'n allen er meer over te weten te komen.

Zij doen dit door te inventariseren, met elkaar op excursie te gaan en vooral 's winters bij elkaar te komen en te praten over een van te voren vastgesteld onderwerp.

Wie zin heeft kan zich bij de vlinderwerkgroep aansluiten.

Kennis is niet vereist, wel enthousiasme.

Contactpersoon: Els Prins. Beatrixlaan 81, Moerkapelle.

DE PLANTENWERK GROEP

5 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

Tilly Kester

Leuke vonsten van de eerste helft van dit jaar:

Op 10 mei j.l. trof Johan een nieuwe grote groeiplaats aan van het veelkleurig vergeet-mij-nietje achter in het Westerpark bij het golfterrein in een oeverzone tussen het riet. Tevens viel het moerasmuur op rond de veenplas in de natuurtuin.

Deze onopvallende planten staan hier al vele jaren maar nog nooit bloeiend.

Vergeet-mij-nietjes

Een bekend Zoetermeers voorjaarsaspect is het vele blauw dat het natuurlijk beheerde groen eind april opsiert temidden van het wit van het fluitenkruid en het boterbloemgeel. ze zo uitbundig. Al eerder hebben we ter controle wat van deze vergeet-mij-nietjes opgestuurd naar het rijksherbarium daar we indertijd niet geheel zeker waren van onze diagnose "bosvergeet-mij-nietje".

Van daar uit werden we op het volgende feit opmerkzaam gemaakt: ook *Myosotis alpestris*, een nauw verwante exoot wordt verkocht bij tuincentra en verwildert gemakkelijk. Vandaar dat Johan dit jaar de Zoetermeerse planten nog eens aan een nader onderzoek onderworpen heeft. Het gaat wat de Zoetermeerse planten betreft om planten met een kroondiameter van 7-8 mm die daarmee voldoen aan het criterium "bosvergeet-mij-nietje", voor *Myosotis alpestris* wordt 10 mm opgegeven. Verder zit het verschil vooral in de vrucht dragende kelk die in het geval van het bosvergeet-mij-nietje aan de basis afgerond tot breed-stomp en bij *Myosotis alpestris* versmald en scherp tot tamelijk scherp is. Wat wel zeker is, is dat we te maken hebben met verwilderde tuinplanten. Op zich niets bijzonders in een stedelijk gebied. Wél bijzonder is echter dat deze vergeet-mij-nietjes de concurrentie met de inheemse "zwarte jongens" zo goed aan kunnen. Het gebruikelijke beheer bij begroeiingstypen waar vergeet-mij-nietjes het zo goed doen is het uitmaaien hoogzomer, soms nog gevolgd door het maaien van de randen in de herfst.

Brede orchis (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*) en rietorchis (*Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*)

Deze twee nauw verwante ondersoorten blijken in de praktijk moeilijk van elkaar te onderscheiden te zijn. Om het nog ingewikkelder te maken blijken er ook nog tal van overgangsvormen te bestaan.

Globaal kun je zeggen dat de diep paarse orchideeën die half mei in volle bloei staan brede orchissen (ook wel mei-orchis genoemd) zijn. Kenmerkend zijn, naast de bloeitijd de relatief brede baderen (3-4 maal zo lang als breed) met de gevulde vlekken en de lip van de bloemkroon met de (relatief) grote middenlob.

Daarna, in tijd gezien duiken overal de overgangsvormen op die nauwelijks meer in te delen zijn bij de ene of andere ondersoort.

Vanaf zo ongeveer half juni verschijnt dan de rietorchis op het toneel.

Het gaat om planten met rozerode bloemen en relatief smalle bladeren (4-5 maal zo lang als breed) met ringvormige vlekken (open in het midden) onderaan de plant.

Soms zijn alle bladeren ongevlekt.

De lip van de bloemkroon heeft in dit geval een kleine middenlob.

Mottenkruid breidt zich uit

Al een aantal jaren staan in het steile ingestrate talud langs de Engelandlaan tientallen mottenkruidplanten prachtig te bloeien in de voorzomer. Dat deze soort expansieingenen vertoont blijkt uit het feit dat we ze dit jaar op verschillende plekken op het aangrenzende trottoir (tussen de tegels) en uitbundig bloeiend tussen de cotoneasters aantreffen.

Een soort die duidelijk op zoek is naar nieuwe milieus binnen het stedelijk gebied!

6 EEN AVONDJE INVENTARISEREN IN HET BUYTENPARK

Fred Reeder

Het is s'avonds tegen zevenen in het Buytenpark. Een eenzame fietser beklimt op zijn vouwfietsje de helling naar de kraal. In de verte komt een tweede fietser aan met bamboestokjes en roodwitte linten. Een brommertje snort tegen de helling op.

Een paar leden van de plantenwerkgroep verzamelen zich bij de kraal en maken zich op voor een avondje inventariseren. Op het programma staan dit jaar de vegetatieopnamen in het Buytenpark. Om de twee jaar worden 18 hokken van zo'n 100 m² meter in kaart gebracht. Met zijn drieën wandelen Johan, Evelien en ik naar het hok wat eerst aan de beurt is. Vervelend nou. Er is een probleem. De op de tekening aangegeven steenstortstrook aan de waterkant is inmiddels voor een groot deel onder water verdwenen. Op basis van de geheugens en de andere gegevens op de tekening komen we er wel uit. Johan hanteert de lijst en Evelien en ik wandelen al speurend door het met de bamboestokjes gemarkeerde vlak. Luidkeels worden de aanwezige planten opgenoemd. Vossenstaart, zomprus, ereprijsjes, noem maar op. Alles wordt trouw door Johan genoteerd op de lijst, aangevuld met zijn eigen waarnemingen. Na een tijdje besluit de groep dat alles er wel op staat en wordt de vegetatiehoogte en de hoeveelheid aanwezige planten per soort genoteerd.

Al discussiërend, "staan er nu meer dan twintig in een hok en welke is overheersend" wordt de lijst met de goede "Nederlandse" afkortingen als "rare" aangegeven door een "r", "frequent" een "f" en nog wat van die kreten ingevuld.

Op naar het volgende hok. Helaas, bijna manshoog staat dit hok vol met brandnetels. Evelien zoekt een eigen weg over de stammen terwijl Johan en ik de hindernis op de op de kaart aangegeven plaats beklimmen. Evelien blijkt toch eerder tot haar middel door de brandnetels te waden dan Johan en ik.

Ook ik laat mij tussen de brandnetels zakken en Johan, staande op de stammen, noteert de planten die worden geroepen en daalt daarna toch ook maar af. Toch levert het hok nog aardige soorten op zoals, glanshaver, stinkende gouwe etc.

Maar wat doet die pitrus hier op de droge helling halverwege de heuvel? Vreemd maar er staan er toch twee.

Al pratend en speurend worden op die avond zo'n 5 hokken in kaart gebracht en om een uur of negen gaat de groep weer uiteen om een week later terug te keren voor het volgende avondje inventariseren.

GEZOCHT

De Zoetermeerse plantenwerkgroep legt de laatste hand aan de "Flora van Zoetermeer"
Wie doet er mee?

Coördinatie en informatie:

Tilly Kester
tel: 079- 3412605

7 SNP-STADSPLANTEN EXCURSIE IN HET CENTRUM VAN ZOETERMEER

Zaterdag 20 mei j.l.

Het weer was fris, de lucht prachtig. De meeste grassen staan deze tijd van het jaar overal in volle bloei. Met z'n tienden hebben we geprobeerd om de meest voorkomende soorten van elkaar te leren onderscheiden.

Misschien was het wel wat veel ineens voor het overigens zeer geïnteresseerde publiek, maar dit is zo ongeveer wat je in Zoetermeer te wachten staat als in deze tijd van het jaar met floristen op stap gaat. In de ruim twee uur durende excursie heeft Annet de Jong 111 soorten aangestreept.

Hieronder volgt het verslag van Marit dat ook als column in het streekblad heeft gestaan.

Duist en ijle dravik

Marit

Meegeweest op wilde-plantenexcursie in Dorp. Leuk! Want op vakantie in het bos sjokken we wel met z'n allen braaf achter de boswachter aan op natuurmomentenwandeling, maar in je eigen stad komt dat er haast nooit van. Terwijl je hier waarachtig veel meer ziet bloeien, en je ook nog lekker tussen de planten door mag struinen, en meelopende kindertjes waanzinnige veldboeketten kunnen plukken waar je thuis nog dagen van nageniet. Al was het alleen maar om de torretjes die eruit kruipen. Bovendien leer je anders kijken naar de straten, bermen en graslandjes waar je dagelijks aan voorbijgaat. Het opent je ogen voor kleine schoonheid die afgestompte stadsmensen al gauw over het bloemhoofdje zien.

Welnu. Deze excursie vond plaats in het kader van het Stadsnatuurplan, om meer stadgenoten hart voor de natuur te geven en buitenstaanders te tonen dat steeds ondernemend Zoetermeer meer is dan een tochtgat tussen steeds meer torens. Nu is het leuke van onze stad dat veel mensen die hier ambtshalve werken aan natuurbeleid en – educatie ook buiten werktijd enthousiast actief zijn in onze natuurverenigingen. Zo werd deze excursie gegidst door de stadsecoloog en -natuurplannenmaker die bovendien als plantenwerkgroep lid van de KNNV de Zoetermeerse stadsflora (be)schrijft. (De KNNV is de bijna 100 jaar oude vereniging voor veldbiologie, opgericht door Jac. P. Thijsse, u weet wel, die van de Verkade-albums)

Start stadsplantenexcursie bij de Soete Aarde

Wat we zagen op onze tocht kan ik u zonder plaatjes moeilijk voor ogen toveren maar misschien proeft u de sfeer uit de sprookjesachtige namen die we te horen kregen: Hollands kant. IJle dravik. Zachte dravik. Duivekervel. Duist. Het lijkt de wereld rond Bommelstein, maar dit zijn geen scheppingen van Marten Toonder. Het zijn echte oeroude Hollandse volksnamen en daar kunnen voor mij geen petunia's of surfinia's of totebellia's tegenop. Er waren, leuk voor de kinderen, ook onofficiële maar lekker vieze namen: het pispotje en het hondepiespaalplantje, dat groeit bij paaltjes waartegen'.... inderdaad. We ontdekten de legoplant die je in onderdelen in en uit mekaar kan klikken en het trekblad waardoorheen elastieken draadjes groeien en we zagen hoe de bladeren van riet als windvanes om de steel draaien. Bovendien onthulde de gids ons een geheim paadje naar een wondermooi en stil stukje oud Zoetermeer. We liepen daar over de veendijk langs de heldere wetering vol waterlelies en snoven de berenburg-geur van kalmoes en de pepermintgeur van watermunt. We keken naar de bloemenzee in het ontveende lage land onder aan de dijk en zagen hoe je in het mozaïek van al die bloemen en wuivende halmen de historie van het landschap kon aflezen. Er dansten visdiepjes boven het water en lichtende blauwe lantarentjes. Nee, ik ga niet verklappen waar dat was. Had u zelf maar mee moeten gaan! Nou ja, misschien lukt het u de volgende keer. Want er komt vast nog weleens een herkansing.

8 SPONTANE KRUIDENGROEI IN DE TUIN

Johan Vos, tekening Marianne Ketting

Zevenblad (*Aegopodium podagraria*)

De meest gestelde vraag van bewoners op de natuurlijke tuinenmanifestatie in april was ongetwijfeld "hoe krijg ik zevenblad uit mijn tuin?"

Reden genoeg om extra aandacht te schenken aan deze weinig geliefde plant en de vraag te stellen hoe zevenblad aan dat negatieve imago komt. In Engeland heeft men deze soort zelfs van de naam "Garden plague" (tuinplaag) voorzien.

Zevenblad is een overblijvende, in Nederland algemeen voorkomende plant die aan het begin van de zomer met prachtige witte schermen bloeit. De soort maakt lange ondergrondse uitlopers waaruit op de knopen de wortels ontspruiten zodat een wirwar van wortelstokken en wortels ontstaat. De plant gedijt het best in halfschaduw, in humeuze losse grond onder invloed van toevoer van meststoffen. Onder deze in tuinen algemeen voorkomende condities breidt hij zich met zijn uitlopers ondergronds snel uit terwijl hij bovengronds van de voorzomer tot in de herfst een gesloten bladerdek vormt. Door schoffelen en omspitten wordt zevenblad alleen maar gestimuleerd in z'n verdere verspreiding, een eigenschap die de soort overigens deelt met kweek(gras) en heermoes.

De naam zevenblad dankt de soort aan het samengestelde blad dat uit driemaal drie blaadjes is opgebouwd, die al of niet met elkaar zijn vergroeid. Interessant om eens te kijken hoeveel overgangen er voorkomen in een kloon van zevenbladplanten.

De latijnse geslachtsnaam *Aegopodium*, samengesteld uit *aigos*: geit en *podion* dat pootje of voetje betekent. Geitenpootje dus, naar de vormgelijkenis van de kroonblaadjes en de poot van genoemd dier, vanwege het naar binnen teruggeslagen slipje of tongetje. Volgens anderen slaat het op de vorm van het blad. De soortnaam *podagraria* kan vertaald worden met voeteuvelplant, een naam die nu in onbruik is geraakt. De plant had vanouds de faam geneeskrachtig te zijn, voornamelijk bij "het pootje", een soort jicht aan de benen, ook wel *podagra* genoemd. In de apotheek stond de plant bekend als *Herba Aegopodii Podagrariae*.

tek. Marianne Ketting

In de middeleeuwen genoot dit geneesmiddel tegen jicht een dusdanige bekendheid, dat het werd ingevoerd als medicinaal kruid in Engeland. Om die reden staat haar inheemse status aldaar nog steeds ter discussie.

Andere geneeskundige toepassingen waren: in soepen toegepast als bloedzuiverend middel, verse bladeren toegediend als urine-afdrijvend en maagzuiverend middel.

Dat bloeiend zevenblad een belangrijke nectarplant is voor solitaire bijen is onlangs door Arie Koster nog eens overtuigend aangetoond. Op zevenblad heeft hij bijna twee keer zoveel solitaire bijen waargenomen als op alle andere voor deze insecten aantrekkelijke soorten.

Al met al kunnen we concluderen dat zevenblad ondanks zijn grote aantal positieve eigenschappen de neiging heeft onder doorsnee-tuincondities sterk te gaan overheersen. In een "kale" tuin hoeft dit natuurlijk geen probleem te zijn.

Je vervangt de bovenste laag tuingrond gewoon door "schone" grond. Een andere mogelijkheid is alles afdekken met zwart (landbouw)plastic een jaar lang. Uit ervaring blijkt dat je het jaar daarop het zevenblad gegarandeerd kwijt bent.

Dit soort methodes zien we tegenwoordig ook toegepast door professionele hoveniersbedrijven, die zo het relatief dure schoffelwerk denken te kunnen omzeilen. De jonge aanplant wordt dan door gaatjes in het plastic dat de bodem bedekt heengestoken.

Behoort zo'n ingreep niet tot de mogelijkheden dan blijft er niets anders over dan iedere keer alle blaadjes af te knippen. Dit voorkomt dat je de grond roert en de wortelstokken stimuleert. Op de duur raken de planten dan uitgeput en zullen hun expasiedrift verliezen. Over allerlei giftige bestrijdingsmiddelen hoeven we het hier natuurlijk niet te hebben. Deze middelen vergiften het bodemleven, werken specifiek en vernietigen daardoor ook de gewenste planten wat de concurrentiepositie van het zevenblad alleen maar versterkt.

U kunt zevenblad natuurlijk ook gewoon accepteren in uw tuin als wilde plant en voedselbron voor het insectenleven aldaar. Daarbij is het zaak om de bodem zoveel mogelijk met rust te laten om de natuurlijke concurrentie z'n werk te laten doen.

9 KORSTMOSSEN

Thema-avond

op donderdag 30 maart

met op zaterdag 1 april een
excursie in het centrum van
Zoetermeer door Leo Spier

Johan Vos

Algemene wetenswaardigheden:

Korstmossen of lichenen zijn schimmels die in symbiose leven met een alg. Dit kunnen zowel blauw- als groenalgen zijn. Deze algen beschikken over het vermogen om te fotosynthetiseren zodat er suikers worden geproduceerd ten behoeve van de schimmel. Van de Nederlandse korstmossen behoren verreweg de meeste schimmels tot de groep van de ascomyceten. Dit zijn schimmels waar de sporen in zakjes of asci zitten. Naast voortplanting met behulp van sporen kunnen korstmossen zich ook nog ongeslachtelijk voortplanten door middel van het verspreiden van stoffige gedeelten, de zogeheten "sorediën". Tevens kunnen er staafachtige uitsteeksels op het thallus gevormd worden, de isidiën.

Annet, Leo en Peter onderzoeken de iepen op hun korstmossenflora

Dit zijn vegetatieve (= ongeslachtelijke) voortplantingsorganen.

Determinatie:

Korstmossen zijn voor zover bekend de enige organismen die zuren produceren, de zogenaamde licheenzuren. Van deze eigenschap wordt dankbaar gebruik gemaakt bij het determineren van de verschillende soorten. Daarbij wordt vaak gebruik gemaakt van chemische kleurreacties. Om deze verkleuring te bewerkstelligen worden bleekwater, kaliloog en paraphenyleendiamine gebruikt. In het algemeen wordt een zo klein mogelijk druppeltje (aanstippen met een puntig voorwerp) gebruikt waarna er dan een verkleuring optreedt.

Een andere veel gebruikte techniek bij de determinatie is de "dunne laag chromatografie" (TLC in het Engels) Het resultaat van deze techniek is een patroon van vlekjes van een bepaalde kleur op een bepaalde hoogte wat duidt op de aanwezigheid van bepaalde licheenzuren.

Deze informatie, in combinatie met een heleboel andere kenmerken van de soort kan dan de determinatie zeker stellen.

Over de functie van de licheenzuren bestaan verschillende opvattingen. Bescherming, concurrentie, verweren van het bovenste laagje van het substraat zouden tot de mogelijkheden behoren.

Korstmossen kunnen op verschillende manieren worden ingedeeld:

1. naar het uiterlijk in korstvormige, bladvormige en struikvormige soorten of
2. naar het substraat waar ze op groeien: op boomschors en op steen (zuur, basisch of neutraal) groeiende soorten

Ontwikkelingen binnen de korstmossenflora:

Volgens de meest recente opvattingen bestaat de Nederlandse korstmossenflora uit 700 soorten waarvan er 326 op de rode lijst staan. 83 soorten zijn inmiddels uitgestorven. Korstmossen worden beschouwd als pionierplanten die zeer extreme omstandigheden kunnen overleven. Na de industriële revolutie met als belangrijk effect het verhoogde gehalte aan zwaveldioxide in de lucht werden veel soorten zeer zeldzaam.

In 1900 waren er al minstens 33 soorten uitgestorven.

In de jaren zestig sprak men in dit verband vaak van "epifytenwoestijnen" als het om stedelijke gebieden ging. (Epifyten zijn planten die op bomen groeien)

De laatste 20 jaar is er echter wel het een en ander ten goede veranderd.

Of dit geheel toegeschreven kan worden aan zich verbeterende milieu-omstandigheden staat echter nog te bezien. Vast staat wel dat veel nitrofiele soorten door de ammoniakuitstoot van agrarische bedrijven sterk in opmars zijn. Dit effect is ook in Zoetermeer op spectaculaire wijze waarneembaar op de daken waarvan bijna alle nokken heden ten dage geelgekleurd zijn door de uitbundige korstmossengroei.

Ook het warmer wordende klimaat heeft er ongetwijfeld voor gezorgd dat veel van oorsprong Zuid-Europese soorten oprukken. Wat de korstmossen betreft worden er met de regelmaat van de klok ook nieuwe soorten gevonden. Sommige soorten die enkele jaren geleden pas voor het eerst in Nederland zijn waargenomen blijken zich razendsnel over het land te kunnen verspreiden. Een goed voorbeeld van deze laatste categorie is *Parmelia soredians*, een soort die tegenwoordig ook in Zoetermeer te vinden is.

Korstmossen als milieu-indicatoren:

Uit het bovenstaande blijkt dat verschuivingen binnen de korstmossenflora zich snel kunnen voltrekken. De relatie met het milieu (beleid) is al even aan de orde geweest. De toename, later gevolgd door de afname van zwaveldioxide in de lucht hebben we aan de hand van de korstmossenflora goed kunnen volgen.

Ook de stikstofregen (bemesting) die tegenwoordig op ons neerdaalt is voor iedereen waarneembaar aan de toename van de geelgekleurde *Xantoria*-soorten in de stad. Maar ook eventuele klimatologische veranderingen zorgen voor verschuivingen. Alle hierboven genoemde verschuivingen in de korstmossenflora zijn terug te voeren op milieuveranderingen op (inter)nationaal niveau. Of ook het lokale milieubeleid af te leiden valt aan de veranderende korstmossenflora binnen onze gemeente is voor mij echter nog maar de vraag. De vraag of het aan het eind van de jaren tachtig uitbannen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen door de gemeente op de verharding heeft gezorgd voor die enorme toename van op steen groeiende soorten b.v. kunnen we (nog) niet bevestigend beantwoorden. Ook de vraag of de weelderige korstmossengroei op veel Zoetermeerse straatbomen langs drukke wegen louter toe te schrijven aan het schoner

worden van de uitlaatgassen of dat er ook nog allerlei andere factoren een rol spelen is nog niet te beantwoorden.

Concluderend: het staat nog maar te bezien of er op dit moment al indicatoren te vinden zijn die gebruikt kunnen worden om het locale (gemeentelijk, regionaal) milieubeleid te monitoren.

Kortmossenexcursie Zoetermeer-centrum op zaterdag 1 april o.l.v. Leo Spiers

Aanwezig: Annet, Leo, Peter Hoogervorst (afd.waterweg-noord) en Johan

Waarnemingen:

1e plek iepen aan de v. Leeuwenhoeklaan (Noordzijde)

1. Physcia tenella	Heksenvingermos (S) + (HB) + (NS)
2. Parmelia subaurifera	Verstopt schildmos (MC)
3. Xantoria candelaria	Kroezig dooiermos
4. Xantoria polycarpa	Klein dooiermos (MC)
5. Parmelia sulcata	Gewoon schildmos (HB)
6. Buellia punctata	Vliegenstrontjesmos (HB) + (MC)
7. Lecanora expallens	Bleekgroene schotelkorst
8. Physcia caesia	Stoeprandvingermos (S) + (HB)
9. Physconia grisea	Grauw rijpmos
10. Parmelia caperata	Bosschildmos + (MC)
11. Evernia prunastri	Gewoon geweimos of eikenmos
12. Parmelia subrudecta	Gestippeld schildmos
13. Ramalina farinacea	Melig takmos (MC)
14. Physcia adscendens	Kapjesvingermos (S) + (HB)
15. Parmelia revolta	Gebogen schildmos
16. Parmelia perlata	Groot schildmos (neemt toe)
17. Parmelia soledians	Groen boomschildmos (in opmars)
18. Hypogymnia physodes	Gewoon schorsmos

2e plek op Italiaanse populieren komen daar nog bij:

19. Cladonia coniocraea	Smal bekermos
20. Lepraria incana	Gewone poederkorst
21. Xantoria calcicola	Oranje dooiermos (HB)
22. Xantoria parietina	Groot dooiermos (S) + (HB)

3e plek op stenen tuinmuren (S):

23. Phaeophyscia orbicularis	Rond schaduwmos (G) + (NS)
24. Candelariella vitellina	Grove geelkorst (G) + (HB)
25. Lecanora dispersa	Verborgene schotelkorst (G) + (NS)
26. Caloplaca citrina	Gewone citroenkorst (G)
27. Verrucaria muralis	Zwart-op-witkorst (NS)
28. Lecanora muralis	Muurschotelkorst (HB) + (NS)

4e plek op kerkhof achter de Nicolaaskerk (G= grafstenen)

29. Verrucaria nigrescens	Gewone stippelkorst
30. Caloplaca flavescens	Gelobde citroenkorst (NS)
31. Candelariella aurella	Kleine geelkorst
32. Caloplaca holocarpa	Muurzonnetje (NS)

33. Lecanora albescens	Kalkschotelkorst
34. Caloplaca teicholyta	Witte citroenkorst
35. Protoblastenia rupestris	Rode kalksteenkorst
36. Caloplaca flavovirescens	Betoncitroenkorst
37. Lecidella stigmatea	Steenpurperschaaltje (HB) + (NS)
38. Verrucaria tectorum	-----

5e plek op hardhouten beschoeiingsrand (HB) Leidsewallen

39. Lecanora chlorotera	Witte schotelkorst
40. Rinodina gennarii	Donkerbruine schotelkorst (NS)

6e plek op nieuw tuinmuren langs de dobbelas (NS)

41. Caloplaca decipiens	Stoffige citroenkorst
-------------------------	-----------------------

7e plek op moerascypressen (MC) op het dobbe-eiland

42. Lecanora hageni	Kleine schotelkorst
43. Hypogymnia tubulosa	Witkopschorsmos
44. Lecanora conizaeoides	Zwavelkorst (loopt terug i.v.m. afname SO ₂ in de lucht)

GEZIEN IN ZOETERMEER

10 VONDSTEN

Johan Vos

Zaterdag 8 april een citroenvlinder in de "bosstreek", tussen de A12 en Meerzicht. Waarschijnlijk was dit niet het eerste exemplaar dit jaar maar voor mij persoonlijk wel, kortom het was toen echt lente!

Een dode buizerd op de rails bij station Zoetermeer op 6 mei.

Op een warme zonnige zaterdag (13 mei) was ik getuige van een vrouwelijke, bruine kiekendief boven de Meerpolder die werd aangevallen door een groepje grutto's.

Bij de geitenboerderij 't Geertje was het echtpaar ooievaar druk in de weer met het aanslepen van voedsel voor hun jongen.

In het natuurbos vielen de landkaartjes op, ik was getuige van het afzetten van eitjes op de brandnetels. Ook citroentjes, dagpauwogen, koolwitjes en een argusvlinder waren opvallend actief aanwezig in dit gebied. Van vlakbij klonk regelmatig de vrolijke lach van de groene specht. Ook heb ik de eerste aarzelend bloeiende zaailingen van de Gelderse roos gezien. Het prielenbos wordt steeds soortenrijker!

Woensdagavond 17 mei tijdens het opnemen van de vegetatie in het Buytenpark waren we (Fred Reeder, enkele leden van de vogelwerkgroep en ik) getuige van twee overvliegende lepelaars.

Vrijdag 26 mei tijdens een "werkbezoek" aan het Buytenpark verschillende argusvlinders, twee bruine blauwtjes en meerdere Jacobsvlinders gezien.

Woensdagavond 21 juni troffen leden van de plantenwerkgroep op een aantal stalkaarsen in het Buytenpark de prachtige, pinkdikke rupsen van de kuifvlinder (Cucullia verbasci) aan. De rupsen eten zowel de bladeren als de bloemen van verschillende toortsen. De uil die bij deze rupsen hoort komt in Nederland vrijwel alleen voor in de Hollandse duinen en Zuid en midden-Limburg en kan op lenteavonden

vliegend worden aangetroffen. Een nieuwe aanwijzing dat Zoetermeer duineigenschappen bezit?

Annet de Jong

Zondag 12 maart. Citroentje aan de noordkant van de Noord-Aa-plas (Km 30.57.45)

Dinsdag 28 maart. Gehakkelde aurelia fladderend in De Soete Aarde. Buiten losgelaten. (Km 30.57.34)

Donderdag 13 april. Witte winterpostelein bij het tuinhek aan de Fluitschipkade. Kruispunt Kadelaan. (Km 30.57.14)

Zondag 11 juni. Op de zuidhelling van de sprinterdijk tegenover de ingang van het "Lange land ziekenhuis", prachtig bloeiend: oranje havikskruid (zie foto), ringelwikke, St. janskruid en poelruit. (Km 30.57.25)

Marcel van Tol, Willem van Dijk en Peter van Wely

Nieuwe broedvogel voor Zoetermeer?

Aan de rand van de Zoetermeerse plas, ter hoogte van het gemaal en richting natuurbos zijn door Marcel van Tol, Willem van Dijk en Peter van Wely twee zingende mannetjes van de grote karekiet ontdekt.

Onderzoek heeft aangetoond dat aan de wijze van zingen kan worden vastgesteld of het mannetje een vrouwtje heeft weten te strikken. Ongepaarde mannetjes zingen zoals de twee waargenomen vogels in Zoetermeer, luid en op afstand hoorbaar. Gepaarde mannetjes zingen ingetogen (vooral enkel veel zachtere karr-geluidjes) Zodra het vrouwtje op de eieren zit begint het mannetje echter weer opnieuw enthousiast te zingen teneinde een tweede vrouwtje te strikken.

Vermoed wordt dat de Zoetermeerse exemplaren, gezien de late aankomst "mislukte" mannetjes zijn, uit andere gebieden afkomstig.

De dichtstbijzijnde grote populatie bevindt zich bij Reeuwijk waar deze rode lijstsoort zich ophoudt in rietkragen met overjarig riet langs de plassen.

Peter weet zich te herinneren dat midden tachtiger jaren drie paar van deze soort wel jongen hebben grootgebracht op ongeveer dezelfde plek. Helaas was deze gebeurtenis toen eenmalig.

Aan de rand van de Meerpolder en aan de Zegwaardseweg is een succesvol broedgeval van de buizerd (jongenfase) geconstateerd.

In het prielenbos werd een zingende gekraagde roodstaart gehoord.

Marianne Ketting

Gezien in mijn achtertuin, dit voorjaar:

Visdiefjes boven de sloot. De (kleine) karekiet laat het bij gebrek aan riet dit jaar weer afweten.

Aan de slootkant op de plek van de afgebroken steiger zijn allemaal moerandoorns opgekomen.

Eindelijk 's salamanders in het achtertuinvijvertje. Maar, om Cruyff te citeren: ieder voordeel heb z'n nadeel; ze hebben haast alle kikkervisjes opgevreten. Maar de paar die het overleefden werden buitengewoon groot en dik; die kropen uiteindelijk niet als fragiel babykikkertje maar als stevige kleuter het water uit.

Het wespenbouwwerk, die cementachtige bobbel die al jaren op de muur naast de tuindeur zit, verandert voortdurend van vorm. Er wordt steeds afgeknaagd en aangebouwd, de gaatjes erin worden groter uitgeboord of krapper dichtgemetseld. Er kruipen diverse modellen wesp in en uit, weer heel andere dan vorig jaar. Het lijkt wel een studentenflat.

In onze buurt bloeit nu bij alle mensen met hoogtevrees (die dus zelden hun goot schoonmaken) wit vetkruid in de dakgoten.

Op de volkstuin is, helemaal vanuit het niets, bosandoorn aan een opmars begonnen. Het staat ineens overal te bloeien, tussen de koekoeksbloemen en tussen de geraniums en zelfs op donkere plekken onder de heg. Geweldige tuinplant, bloeit eindeloos door, kleurt overal bij, zit vol hommeltjes en is zelfs met de storm in mei fier overeind gebleven.

Mijn jongste dochter leerde mij een truc om in de vakantie potplanten te benatten.

Heeft natuurlijk niks met veldbiologie te maken, maar is zo handig dat ik hem (zelfs, juist) u niet wil onthouden:

geef een feestje en bewaar de lege (wijn)flessen

vul die met water en hou je duim op de opening

fles omdraaien en met de hals diep in de aarde van de potplant duwen

de plant neemt nu zelf naar behoefte water op uit de fles. Werkt perfect!

Alleen zo'n feestje, dat geeft een hoop rotzooi.

Tegenover een afgebrande school, begroeide schuurdaken met allemaal sedums en sempervivums op de golfplaten. Mooi om na te doen op bijvoorbeeld een stadhuisdak.

Anja van Beek

Oranjetipje in het Westerpark

Na elke winter begint het lentegevoel met een aantal waarnemingen in de natuur.

Eerst het klein hoefblad, gevolgd door het groot hoefblad. De eerste tijftjaf.

De koninginnenhommels. De overwinterende vlinders als dagpauwoog, citroenvlinder,

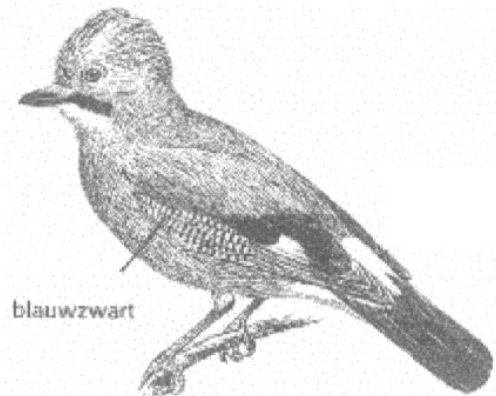
kleine vos die weer gaan vliegen. Maar voor een echt lentegevoel ga ik naar het oosten of het zuiden van Nederland, want daar vliegt dan het oranjetipje. Vaak verbaast het me, dat hij niet in Zoetermeer voorkomt, omdat we genoeg pinksterbloemen en look zonder look hebben, de waardplanten van de rupsen van het oranjetipje.

Edoch dinsdag 16 mei de logeerhond uitlatend, viel mij een vlinder op, die er anders uitzag dan ik tijdens het monitoren in het Westerpark gewend ben. Net zoals vogelaars altijd in de lucht kijken, zie ik alles wat beweegt in mijn ooghoeken. Ik liep gelijk de vlinder achterna, achtervolgd door de hond die door het hoge gras dartelde. Het was het mannetje van het oranjetipje. Een wit vlindertje, waarbij het lijkt of hij zijn vleugelpunten in oranje verf heeft gedoopt. Het vrouwtje is geheel wit met een wat gemarmerde onderkant. Het weer veranderde heel snel in erg regenachtig weer, zodat ik niet in de gelegenheid ben geweest om te kijken of er ook vrouwtjes in Zoetermeer waren. In ieder geval is het spannend om volgend jaar te letten op de oranjetipjes: mannetjes en vrouwtjes.

11 NA DE MEREL ZOEKT NU OOK DE VLAAMSE GAAI DE TUIN OP

Johan Vos

Vroeger was de vlaamse gaai, net als de merel aan het begin van de vorige eeuw nog een echte bosvogel. Recent onderzoek heeft aangetoond dat ook de gaai z'n weg naar de stadstuin heeft gevonden. Deze expansie heeft hem geen "windeieren" gelegd. Sinds de jaren zeventig is de gaaienstand daardoor zelfs met zo'n twintigduizend exemplaren gegroeid. In tuinen en parken is tegenwoordig blijkbaar meer voedsel te vinden dan vroeger. En het zal u niet verbazen, vooral jonge merels staan op z'n menu.

De merelstand heeft hier blijkbaar niet van te leiden gehad, sterker nog ook de tuinmerels groeien sterk in aantal en overtreffen met hun 1,1 miljoen paren zelfs dat van de huismus. In dat licht gezien wordt de verovering van de tuin door de gaai door sommige onderzoekers "nuttig" genoemd hoewel ik zelf niet vind dat dat woord in dit verband bruikbaar is. Wanneer zijn er te veel merels?

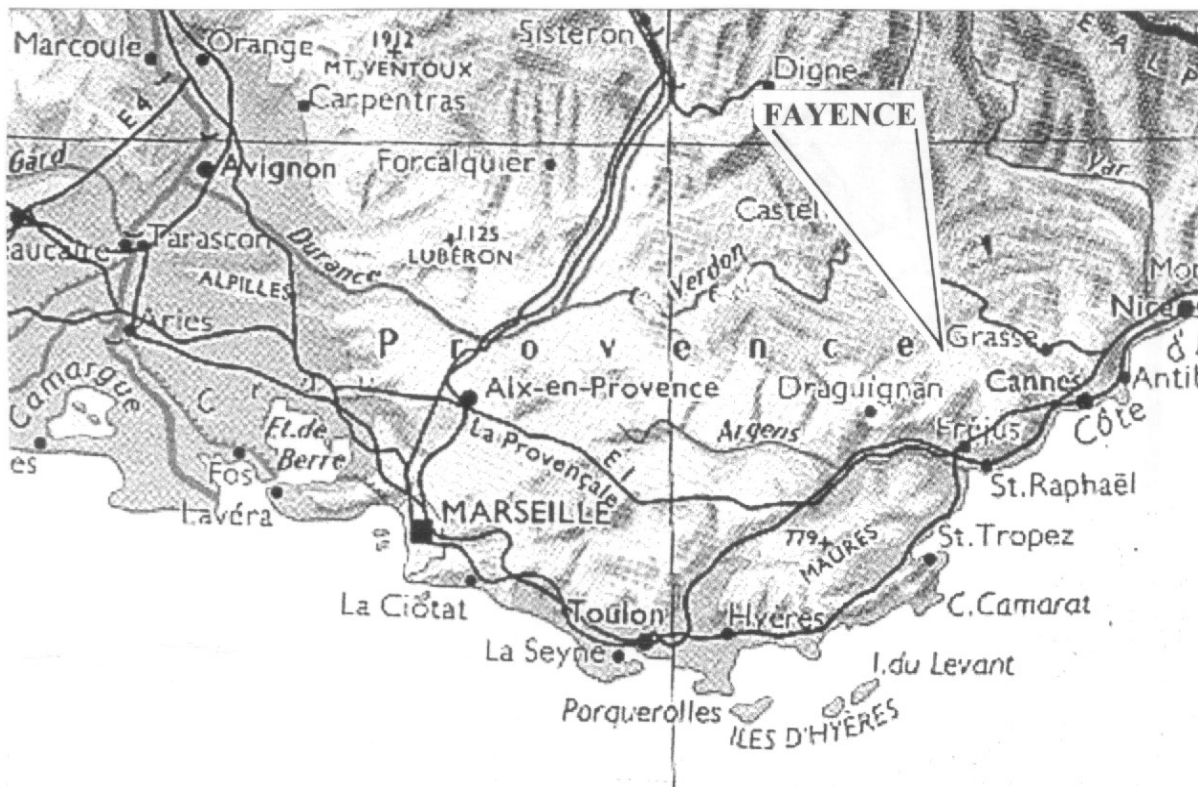
Ik ben niet op de hoogte of "vergaaiing" van de tuinen ook in Zoetermeer valt waar te nemen maar ik houd mij aanbevolen voor waarnemingen.

Dit hele verschijnsel doet mij trouwens erg denken aan de eksterdiscussie uit de jaren tachtig waarbij bewoners vroegen of de gemeentelijke faunabeheerder eksters die zich aan dezelfde misdaden te buiten gingen ter plekke wilde komen executeren! Diezelfde eksters schijnen de laatste tijd op hun beurt door zwarte kraaien te worden verjaagd die blijkbaar hun angst voor de stad aan het overwinnen zijn.

12 DUIZENDEN TREKKENDE DISTELVLINDERS

Ben Prins, Moerkapelle [in 2012 Uffelte]

Zet een paar enthousiaste vlinderaars in een Zuid-Europees vlindergebied en je kunt er op rekenen, dat ze terug komen met een serie sterke verhalen. Dit geldt natuurlijk ook voor de 1400 km lange reis, die Peter van Wely en ik, wat later aangevuld met Els Prins, dit jaar naar de zuidoostelijke Provence hebben gemaakt. Om precies te zijn: naar de omgeving van het kunstenaarsstadje Fayence. En door wat wij daar ontdekten, ging Peter "uit zijn dak" !

Een trekker uit het warme zuiden

De distelvlinder komt over bijna de hele wereld voor. Alleen in Zuid-Amerika ontbreekt de soort. Distelvlinders zijn echte zoonanbidders, die de vochtige en koude winters in ons land niet kunnen overleven. Dat ze desondanks soms in grote hoeveelheden in ons land gezien kunnen worden, komt door hun aangeboren neiging al in het vroege voorjaar ver weg te trekken uit hun subtropische geboorteplaatsen. Al onze Nederlandse distelvlinders stammen daarom direkt of indirect uit het warme Zuid-Europa, of zij komen van nog veel verder weg: het subtropische Noordwest-Afrika. Meer dan duizend kilometer hebben de exemplaren achter de rug, die in het voorjaar of de vroege zomer in onze bloemrijke tuinen en plantsoenen neerstrijken om zich daar vol te zuigen met de honingzoete nectar. Vergeleken met de briljant oranje gekleurde distelvlinders uit de late zomer lijken deze wat fletse zuiderlingen onderweg door wind en weer te zijn gebleekt. Toch is dat niet helemaal waar. Want ook de vlinders, die in het verre zuiden net uit de pop gekropen zijn, bezitten niet de heldere kleuren van de bij ons geboren exemplaren. Voor een geoefend waarnemer betekent dit dan ook, dat de trekkers uit het zuiden door hun vale indruk en hun vaak beschadigde vleugelranden van de noordelijke nakomelingen kunnen worden onderscheiden en daardoor als immigranten kunnen worden herkend.

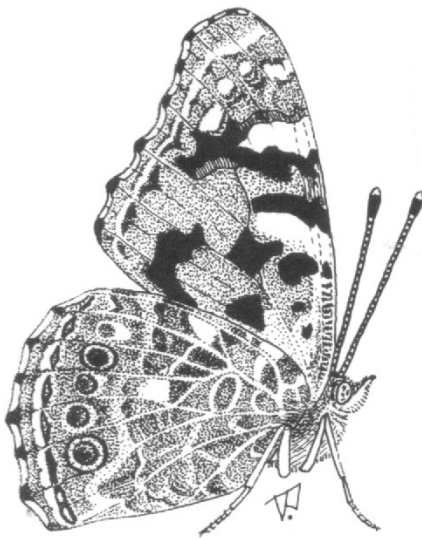
Weg uit het koude noorden

In ons land leggen de distelvlinders hun eieren vooral op akkerdistels. Eén eitje per plant op de onderzijde van een blad. Maar ook worden er regelmatig andere kruidachtigen gebruikt als waardplant voor de rupsjes, zoals brandnetel en klis. Soms zelfs kaasjeskruid. Uit het eitje komt een donker, gedoornrd rupsje, dat over zich heen een beschermend dradenwerk spint. Eenmaal volgegeten en verpopt, groeien deze import Nederlanders in ongeveer zes weken uit tot prachtig diep oranje gekleurde vlinders.

Niet elk jaar zien we grote aantallen distelvlinders. Vorig jaar waren we al blij met een enkel exemplaar. Maar in een goed distelvlinderjaar worden de Buddleia en de herfstasters in onze tuinen en parken druk door ze bezocht. In augustus en september tanken deze vlinders zich vol met brandstof, voordat ze aan de verre reis naar het zuiden beginnen. Want al onze distelvlinders zullen, vóór de periode van winterse kou en nattigheid bij ons aanbreekt, uit het land moeten zijn verdwenen naar de warmte rond de Middellandse Zee of naar Afrika. De achterblijvers, die immers niet bestand zijn tegen onze winters, komen hier onherroepelijk om.

Vlindersen in de Provence

Op zaterdag 15 april kwamen we aan bij Fayence, in een door de zon overgoten landschap. Ten noorden van ons strekten zich steeds hoger wordende heuvelruggen uit, waarvan de toppen al snel boven de 1000 meter uit staken. Aan de zuidkant ging dit laaggebergte over in een dal van enkele tientallen kilometers breed, dat van de Middellandse Zee werd afgescheiden door een smalle bergketen tot 700 meter hoog, hier en daar steil afdalend naar de kust. Op onze eerste echte vakantiedag bleek het weer radikaal te zijn omgeslagen. Het regende en het was koel. Ogenschijnlijk een slechte start. Ook tijdens de rest van onze drie weken vakantie bleef het weer nog al wisselvallig. Perioden met zon en van dag tot dag stijgende temperaturen werden onderbroken door enkele koude regendagen, waarbij het kwik daalde van 27°C tot onder de 17°. Toch waren het juist deze sterke schommelingen van het weer, die ons een onvergetelijke verrassing bezorgden.

tek. Ben Prins

Een onverwacht verschijnsel Niet alleen was op de eerste zonnige dag na een dag slecht weer het aantal soorten en exemplaren dagvlinders opvallend hoger dan op de zonnige dagen er na, maar ook deed zich alleen dan een verschijnsel voor, dat Peter in extase bracht: Honderden distelvlinders wickelden in een niet aflatende stroom van zuid naar noord langs ons vakantiehuis. Overal zag je ze laag over de begroeiing met snelle vleugelslagen aankomen en dicht over de boomtoppen tegen de helling omhoog klimmen en naar het noorden verdwijnen. Niet alleen bij ons huis was dit het geval. Ook op andere plaatsen in het dal trokken op de eerste mooie dag na een weersverslechtering de distelvlinders massaal noordwaarts. Drie keer tijdens onze vakantie klaarde het weer plotseling op na een regenperiode en drie keer met het zelfde gevolg. Alsof op zo'n dag ergens in het zuiden

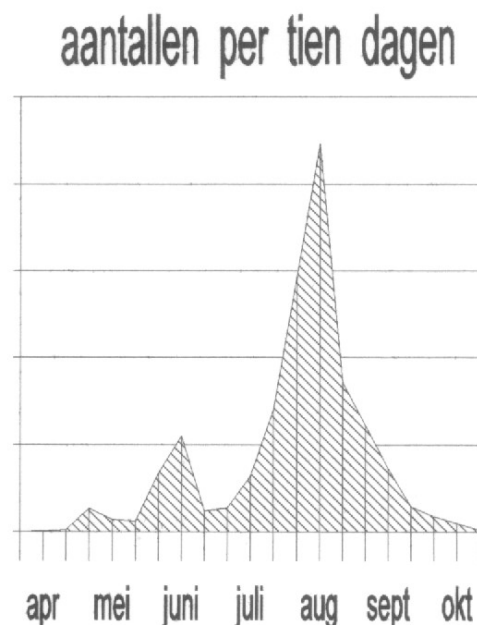
de deuren wijd open werden gezet, waarachter de vlinders zich in grote menigte verdrongen, ongeduldig wachtend op het moment, dat ze bij duizenden, tienduizenden, of meer naar het noorden konden stromen, gedreven door een plotseling opgewekte trekdrift.

Gave trekkers, sleetse blijvers

Tegen het einde van de middag droogde de stroom trekkers op en zaten er overal om ons heen distelvlinders op de nectarplanten zich vol te zuigen met verse brandstof. Pas de volgende dag gingen ze verder, tot er na enkele dagen alleen nog maar een paar distelvlinders overbleven, die vooral druk bezig waren met het afzetten van hun eitjes op allerlei soorten planten. Het vreemde hierbij was, dat het merendeel van de trekkende vlinders, die zich 's-morgens vroeg en 's-middags laat op de bloemen goed lieten bekijken, er "puntgaaf" uitzag. Geen krasje liep er over de vleugels, de tere franje langs de vleugelrand was nog onbeschadigd. Het leek er op, alsof de dieren net uit de pop waren gekropen, voor ze de lange reis naar het noorden aanvingen. Daarentegen zagen veel van de eierleggende achterblijvers er haveloos uit. Wij ontdekten zelfs een exemplaar, dat de achtervleugels volledig miste en met de twee beschadigde voorvleugels nog even snel en wendbaar minstens drie dagen bij ons huis rondvloog, steeds weer eieren afzettend op verschillende waardplanten. Waarom trokken deze oude vlinders niet en de piepjonge wel?

Mediterrane geboortegolven

Het lijkt erg onaannemelijk, dat de prachtig gave vlinders al een lange trektocht achter de rug hadden. Ze moeten een paar maanden geleden langs de kust van de Provence hun leven als ei zijn begonnen. Misschien hebben de korte koudegolven vlak voor het ontpoppen het trekinstinkt bij deze vlinders wakker gemaakt en gaf de omslag naar mooi weer er direct na de prikkel om uit de pop te kruipen, waarna ze met vele tienduizenden op weg gingen naar een onbekende noordelijke bestemming. Na een of twee dagen waren alle nieuw geboren uit de kuststrook verdwenen en bleven alleen een paar oudjes achter. Een volgende koudegolf veroorzaakte het zelfde verschijnsel, maar steeds ontstond de trek golf in een smalle strook langs de Middellandse Zee, waar de temperaturen al in maart en april hoog genoeg

waren om de distelvlinderrupsen voorspoedig te laten groeien. Als de weersomstandigheden onderweg niet te slecht zijn, waardoor er een onneembare barrière voor de trekkers zou ontstaan, kunnen we de exemplaren van de eerste trek golf uit de tweede helft van april hooguit een paar weken later, in begin mei, in Nederland verwachten. Van de tweede trek golf afkomstig uit de eieren, die we de oudjes zes weken later in april hebben zien leggen, zullen de exemplaren Nederland rond het midden van juni bereiken. En dat is precies, wat de telresultaten van de distelvlinder in Nederland laten zien!

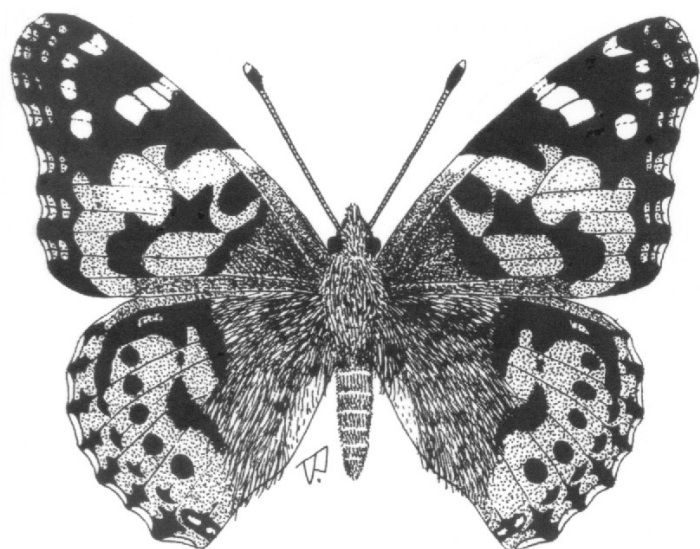
Waar komen de oudjes vandaan?

Dat het grootste deel van de trekkende puntgave distelvlinders, die wij rond Fayence hebben gezien, langs de Middellandse Zee is opgegroeid, staat voor mij vast. Als deze vlinders uit Afrika afkomstig zouden zijn, hadden ze al een tocht van minstens enkele duizenden kilometers achter de rug. En dat zonder een spoor van slijtage..... Erg onwaarschijnlijk! Maar voor de afgesleten, eierleggende exemplaren ligt de situatie anders. Deze kunnen best uit noordelijk Afrika de Middellandse Zee zijn overgestoken

om zich in Europa voort te planten. Niet alleen voor deze exemplaren zou dit kunnen gelden, maar ook voor de ouders van de puntgave trekkers, en voor de vele afgevlogen distelvlinders, die in andere tijden van het jaar in de zuidelijke Provence kunnen worden waargenomen. Dat veel distelvlinders uit Noordwest-Afrika naar Europa trekken, is al lange tijd bekend. In dit deel van Afrika behoort de distelvlinder tot een van de meest algemene dagvlinders en is daar het hele jaar aanwezig. Bovendien worden hun aantallen in golven aangevuld door soortgenoten, die mogelijk afkomstig zijn uit het savannegebied ten zuiden van de Sahara. Dat deze ontwikkelingen leiden tot een groeiende bevolkingsdruk en misschien tot regelrechte geboorte explosies, die uitmonden in een massale trek naar het noorden, lijkt mij heel goed mogelijk.

De geschiedenis herhaalt zich

Pas toen wij van vakantie terug waren, ontdekten we, dat de massale voorjaarstrek van de distelvlinder in de zuidelijke Provence al eerder was waargenomen. In het blad "Vlinders", jaargang 4, nummer 3 (1989), een pracht blad uitgegeven door de Vlinderstichting, vertelt Jan Tanis zijn ervaringen uit 1988. In de tweede helft van april zag hij op vier dagen grote hoeveelheden distelvlinders naar het noorden trekken.

tek. Ben Prins

Vooraf op de 21ste waren de aantallen overweldigend. Op deze dag schatte hij, dat er tussen tien uur 's-morgens en drie uur 's-middags over een strook van maar twintig meter breed 2500 exemplaren waren gepasseerd. Uit inlichtingen van anderen, die op dezelfde dag ergens anders langs Franse Middellandse Zeekust waren geweest, kwam hij te weten, dat het trekfront zich uitstrekte van de Rhônedelta tot minstens de Frans-Italiaanse grens, een afstand van ruim twee honderd kilometer. Dat zou betekenen, dat er alleen al op die dag vele miljoenen distelvlinders naar het noorden zijn afgereisd!

De meeste dieren bleken weliswaar nogal afgevlogen te zijn, maar waren desondanks nog redelijk gaaf. Ze hadden nauwelijks tijd voor bloembezoek. Na de 21ste zagen de vlinders er meer en meer afgevlogen uit en besteedden een langere tijd aan het drinken van nectar. Vrienden, die zich in die periode dicht bij de kust bevonden, zagen groepjes vlinders vanuit zee de kust bereiken en zonder onderbreking over land verder vliegen, een onweerlegbaar bewijs, dat de meerderheid van de trekkende vlinders in april uit Afrika kwam. Anders was de situatie in begin mei. Na een paar dagen met goed weer, waarin er bijna geen distelvlinder in de wijde omgeving te vinden was, ontstond er op 3 mei een nieuwe trek golf. Deze keer waren de trekkers betrekkelijk gaaf en bezochten de bloemen langer dan de trekkers in april. Zou het hier gaan om vlinders, die in de Franse Rivièra geboren waren? Dan zou Jan Tanis toen in begin mei 1988 met hetzelfde verschijnsel te maken hebben gehad, als waarvan wij in eind april 2000 getuige zijn geweest. Wie verre reizen maakt, kan dus veel vertellen!

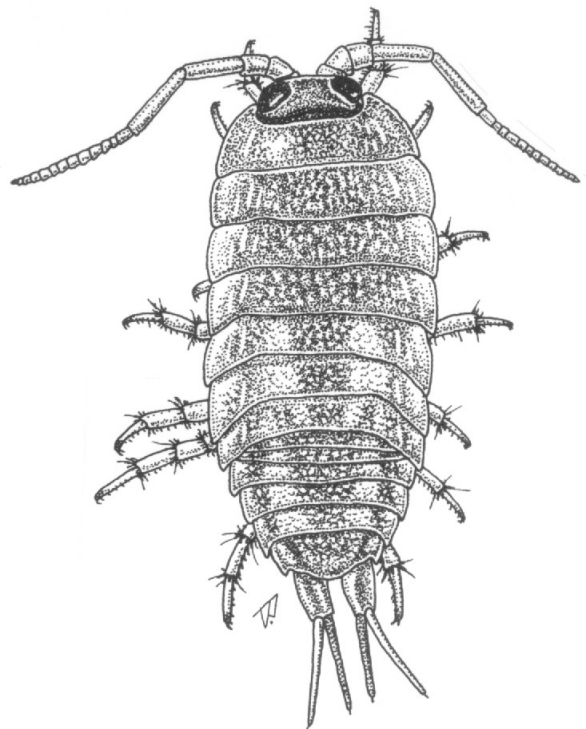
13 PISSEBEDDEN 1 - WAAROM HEBT U DAAR IETS TEGEN?

Ben Prins, Moerkapelle [in 2012 Uffelte]

Volgens mij gaat het bij deze onschuldige en nuttige dieren om discriminatie van het ergste soort. Alleen de naam al: PISSEBED! Alsof het hun schuld is, dat de kinderen van onze voorouders hun strozakken nat plasten! Dat zijn de enige echte beddepissers! Kunnen deze dieren er iets aan doen, dat zij vocht nodig hebben om te kunnen overleven? En dat zij gebruik maakten van de onhygiënische toestanden in de slaapkamers van onze voorouders en dat zij zich daar overdag tussen het vochtige stro terugtrokken van bedplassende viezerikken? Wees eens eerlijk: wie bevuilden de bedden nu eigenlijk, die lieve kindertjes of deze onschuldige beestjes? Zou het daarom niet veel eerlijker zijn om onze fout te erkennen en aan deze hele diergroep een andere naam te geven? VOCHTKRUIPERTJES bij voorbeeld, een naam, die heel wat beter past bij deze uitgesproken vochtminnaars. Maar ik ben bang, dat deze wonderlijke landkreeftjes tot in lengte van dagen de beledigende en ontrechte naam Pissebed zullen moeten blijven dragen. Gelukkig, dat zij dat zelf niet kunnen beseffen.

Kreeften gaan aan land

Het moet al heel wat miljoenen jaren geleden zijn, toen de voorlopers van onze landpissebedden de kustwateren opzochten en zich aanpasten aan het gevaarlijke leven tussen de rotsen in de getijdenzone. Ook nu nog leeft er hier een pissebed, de Havenpissebed, *Ligia oceanica*, die wat bouw en levenswijze betreft, tussen de echte Zee- en de echte Landpissebedden instaat (afb. 1). Deze soort is een typische bewoner van het gebied, dat tussen de hoog- en laagwaterlijn ligt en bij iedere vloed onder water wordt gezet. Bij eb schuilt de Havenpissebed onder natte zeewieren of kruipt hij weg tussen stenen of in nauwe spleten om te voorkomen, dat hij uitdroogt. Want net als bij de Zeepissebedden is zijn huid er niet op gebouwd om waterverlies tegen te gaan en ademt hij met kieuwen, die voortdurend nat moeten worden gehouden. Droogte betekent voor de Havenpissebed onherroepelijk de dood.

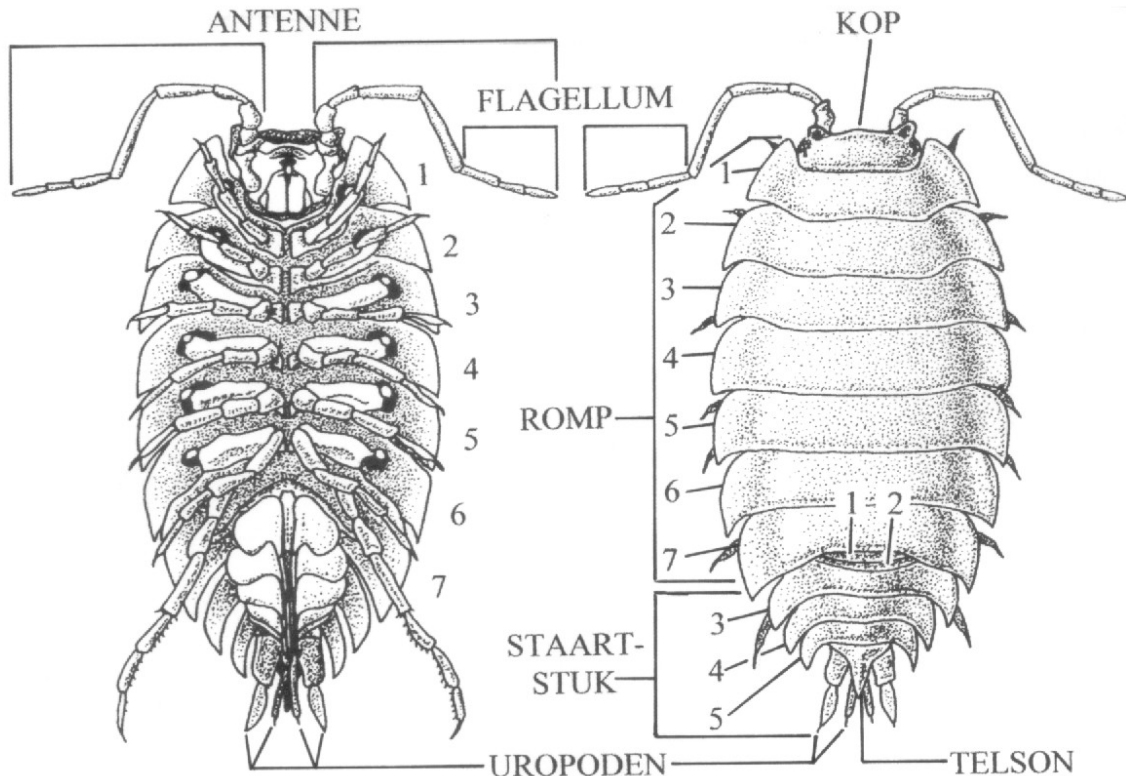

1 Havenpissebed (*Ligia oceanica*)
tek. Ben Prins

De stap van de getijdezone naar het land vraagt dan ook om verschillende aanpassingen aan een leven buiten het water. Eén belangrijke aanpassing is het dikker worden van de huid, waardoor het verlies aan lichaamsvocht wordt beperkt. Een tweede is het ontwikkelen van een stelsel van ademshalingsbuizen, die de plaats van de kieuwen inneemt. En een derde aanpassing is het ontstaan van een gesloten broedbuidel, waarbinnen de ontwikkeling van ei tot babypissebed kan plaats vinden zonder de noodzaak steeds vers, zuurstofrijk water over de eieren te moeten leiden. Maar voor wij dieper op deze aanpassingen ingaan, moeten wij eerst kennis maken met de dieren zelf.

De landkreeftjes nader bekeken

Pissebedden kennen we allemaal. Maar heeft u ooit de moeite genomen zo'n diertje eens van dicht bij te bekijken? Waarschijnlijk niet. Daarom stel ik u voor, dat wij dit nu gezamenlijk doen. Door de knieën dus voor deze wonderlijke kreeftje (afb.2).

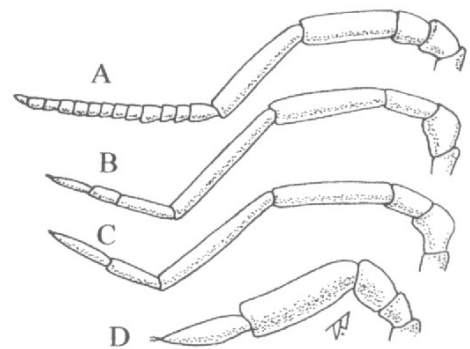

2 *Gladde pissebed (Oniscus asellus)* tek. Ben Prins

We beginnen met de kop. Links en rechts zien we een oog, dat bij de meeste soorten net als bij de insecten is opgebouwd uit een aantal kleine oogjes. Het aantal oogjes, de ocelli, is niet voor ieder soort gelijk en kan variëren van enkele tientallen tot maar één.

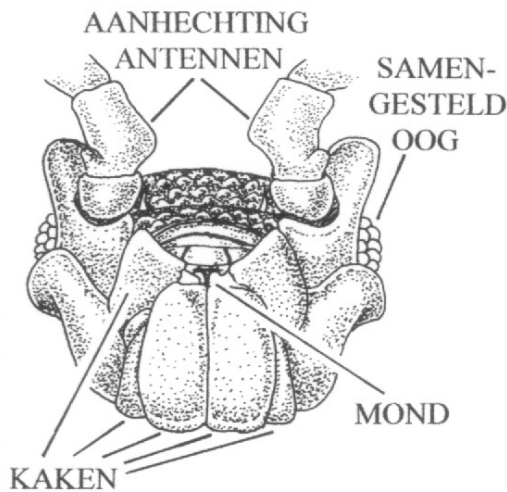
Er zijn zelfs soorten, die zo sterk aan een ondergronds leven zijn aangepast, dat ze geen ogen meer hebben.

Voor de kop steken twee voelsprietten uit, die vaak op een merkwaardige manier geknikt zijn. Ze worden voortdurend heen en weer bewogen, waarbij de topjes heel even met de ondergrond in aanraking worden gebracht. Al tikkend met de spriet-uiteinden krijgt een pissebed een goede indruk, waaruit het oppervlak bestaat, hoe vochtig en hoe warm het is, of er zich eetbaar plantenmateriaal in de buurt bevindt, en of zijn pad belangrijke geursporen kruist. Deze top van de voelspriet, het flagellum, kan bij de verschillende groepen pissebedden uit een kenmerkend aantal segmenten bestaan. Zo heeft de Havenpissebed elf tot veertien, de Gladde Pissebed drie, de Ruwe Pissebed twee, en de Mierenpissebed maar één segment (zie afb. 3)

tek. Ben

Prins
3 - aantal segmenten van het flagellum bij
A - Havenpissebed : 11-14
B - Gladde Pissebed: 3
C - Ruwe Pissebed : 2
D - Mierenpissebed : 1

tek. Ben Prins

4 - onderkant van de kop met mond en kaken van de Gladde Pissebed

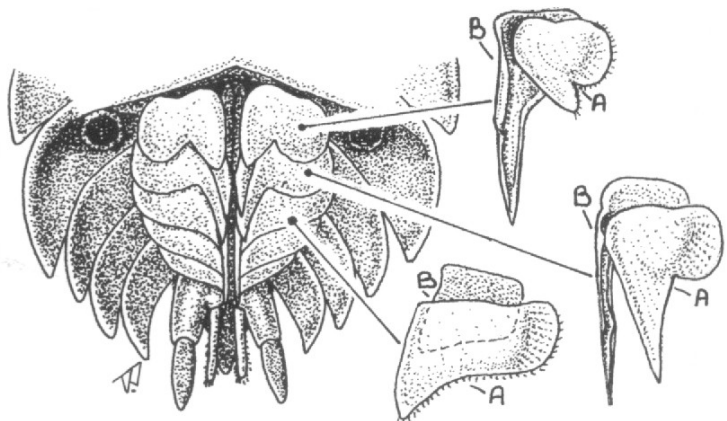
Bij de beter aangepaste soorten zijn deze kieuwplaten vervangen door een stelsel van fijne huisjes, de tracheeën. Dit luchtbuizenstelsel is bij de pissebedden volkomen onafhankelijk ontstaan van de echte Tracheeën-dieren: de miljoen- en duizendpoten, en de insecten.

Een Pissebed voelt nattigheid!

Alhoewel de pissebedden als groep de hele aarde hebben veroverd, tot de woestijnen toe, zijn lang niet alle soorten volledig aan het landleven aangepast. Bij veel soorten is de chitinehuid zo dun, dat ze al binnen een halfuur overleden zijn, als ze in een omgeving terecht komen met een relatieve luchtvochtigheid van 50% of minder.

We vinden dan ook de meeste soorten pissebedden op plaatsen, waar het flink vochtig en koel is. Vandaar, dat ze - als ze binnenshuis worden aangetroffen - duidelijk aangeven, waar het uitzonderlijk vochtig is. Dus zitten ze achter de plinten of het behang van vocht-doorlatende muren, in de badkamer, vochtige keukenkastjes, of... tussen het onververste stro van natgeplaste strozakken! In een centraal verwarmd huis zal het normaal gesproken voor pissebedden veel te droog zijn. Komen we er eentje tegen, dan gaat het om een verdwaald exemplaar, dat zonder het te beseffen z'n dood tegemoet loopt. Pissebedden zijn echte landbewoners, dat wel.

Maar met aanpassingsproblemen. In feite draait hun hele leven om het zoeken naar een

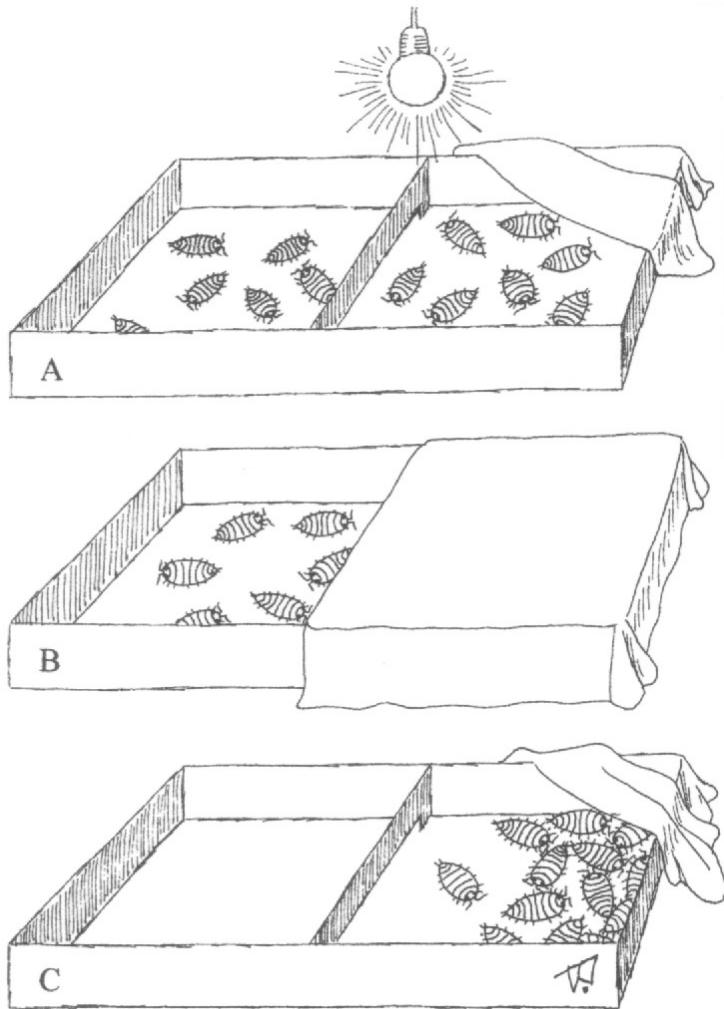

tek. Ben Prins

5 - onderkant van het staartstuk bij de Gladde Pissebed

- A - bovenplaat, waarin bij verschillende soorten een stelsel van huisjes aanwezig kan zijn (tracheeën)
- B - onderplaat, waarin zich de kieuwen kunnen bevinden

nauwkeurig evenwicht tussen te nat en te droog. Voor alle soorten is een luchtvochtigheid van 100 % te hoog. Ze zijn dan gedwongen om iets minder natte plaatsen op te zoeken om hun overmaat aan vocht weer kwijt te raken. Daarentegen vinden heel wat soorten een luchtvochtigheid van 95% al te laag. Ze verliezen dan zo veel water, dat ze snel een vochtiger plek moeten zien te vinden, waar ze hun waterverlies weer kunnen aanvullen, voor ze te sterk zijn uitgedroogd en overlijden. Voor onze pissebedden betekent dit, dat ze voortdurend heen en weer moeten trekken tussen nattere en drogere plekken.

tek. Ben Prins

6 een proef, om aan te tonen, dat de meeste soorten pissebedden niet van licht houden en zich het liefst in het donker terugtrekken.

A - pissebedden verspreid in een bakje doen, dat in twee delen is gescheiden.

B - één deel van het bakje lichtdicht afdekken.

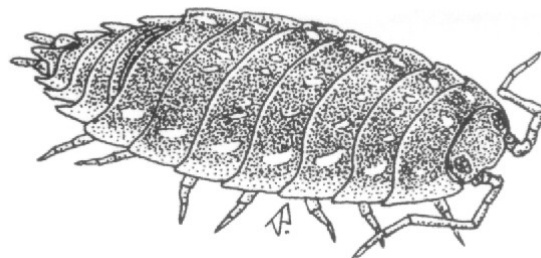
C - na enige tijd blijken alle pissebedden zich in het donkere gedeelte te bevinden.

Bovendien zijn de meeste soorten alleen 's-nachts op pad om het warme, uitdrogende zonlicht te vermijden. Dat pissebedden het daglicht niet prettig vinden, kunnen we zelf heel eenvoudig vast stellen door enkele dieren in een laag, langgerekt bakje te doen en de helft er van goed tegen licht af te schermen. Na een korte tijd zullen we zien, dat alle pissebedden zich zo ver mogelijk van het licht in de donkere helft hebben terug getrokken. Het trekken van droog naar nat en weer van nat naar droog gaat niet altijd op dezelfde manier. In de ene nacht zult u de dieren over het paadje voor uw deur zien lopen, in de andere nacht is daar geen enkele pissebed te vinden. Dat komt door de geweldige verschillen tussen de luchtvochtigheid van nacht tot nacht. Bij een redelijk droge nacht raken ze hun te veel aan vocht al wandelend tussen de planten en over het pad gemakkelijk kwijt. Maar als de bodem en de stenen van uw pad nat zijn van de dauw of de regen, en de luchtvochtigheid daar voor de pissebedden veel te hoog is opgelopen om vocht kwijt te kunnen raken, dan zoeken ze het hoger op in de bomen en struiken, of lopen langs de muren van uw huis, waar het dan droger is dan dicht bij de grond.

Reinigingsdienst en Composteerbedrijf in één

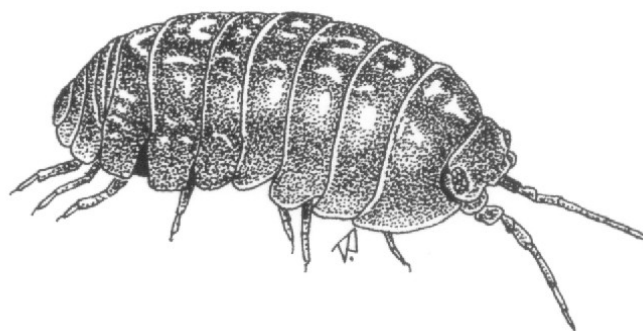
Al zoekend naar de juiste omgeving, grazen de pissebedden als echte vegetariërs de kleine algjes en schimmels weg van de ondergrond, waar ze over heen wandelen. Soms vergrijpen ze zich aan zachte plantendelen en kunnen dan schade aan gewassen toebrengen.

Vooraf sommige soorten uit de tropen of subtropen, die hier per ongeluk zijn ingevoerd en zich alleen in de kunstmatig verwarmde kassen kunnen handhaven, kunnen in de glasteelt flink schadelijk worden. Maar in de eerste plaats zijn ze samen met de schimmels en regenwormen de belangrijkste opruimers van allerlei plantaardig afval. De door rotting aangetaste bladeren en stukken hout worden tussen hun echte kreeftenkaken vermalen en opgeruimd, en omgezet in minikeuteltjes, rijk aan organisch materiaal, die een ideale voedingsbodem vormen voor plantenzaden. Pissebedden behoren daarmee niet alleen tot een belangrijk onderdeel van de reinigingsdienst uit de natuur, maar bovendien vormen ze met elkaar een composteerbedrijf, dat allerlei organisch afval omzet in compost van een hoge kwaliteit. Door het hoge percentage niet verteerde plantenresten in hun keutels lijkt het er op, dat de pissebedden een slechte spijsvertering hebben. Niets is minder waar! Ze stoppen gewoon niet meer energie in het verteren van hun voedsel dan direkt nodig is. Meestal is er voor de pissebedden eten in overvloed en kan hun spijsvertering, zonder er veel moeite voor te doen, voldoende bouwmaterialen uit het organisch materiaal vrijmaken om de dieren te laten groeien. Wordt het voedsel schaars of van minder kwaliteit, dan gaat de spijsvertering gewoon wat harder werken om de benodigde voedingsstoffen aan het eten te onttrekken. Onder zulke omstandigheden zullen ook de oudere, organisch rijke keutels opnieuw worden geconsumeerd om alsnog de voedingsstoffen er uit te halen, die er in achter waren gebleven. Eet smakelijk!

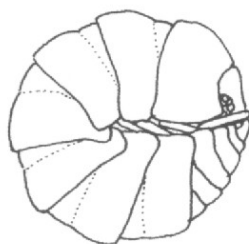

Tek Ben Prins

7A - de Gladde Pissebed (*Oniscus asellus*) is een gladde, platte pissebed, die niet goed tegen uitdroging kan en daarom overdag op vochtige plaatsen, onder stenen of bloempotten wegkruipt.

tek Ben Prins

tek Ben Prins

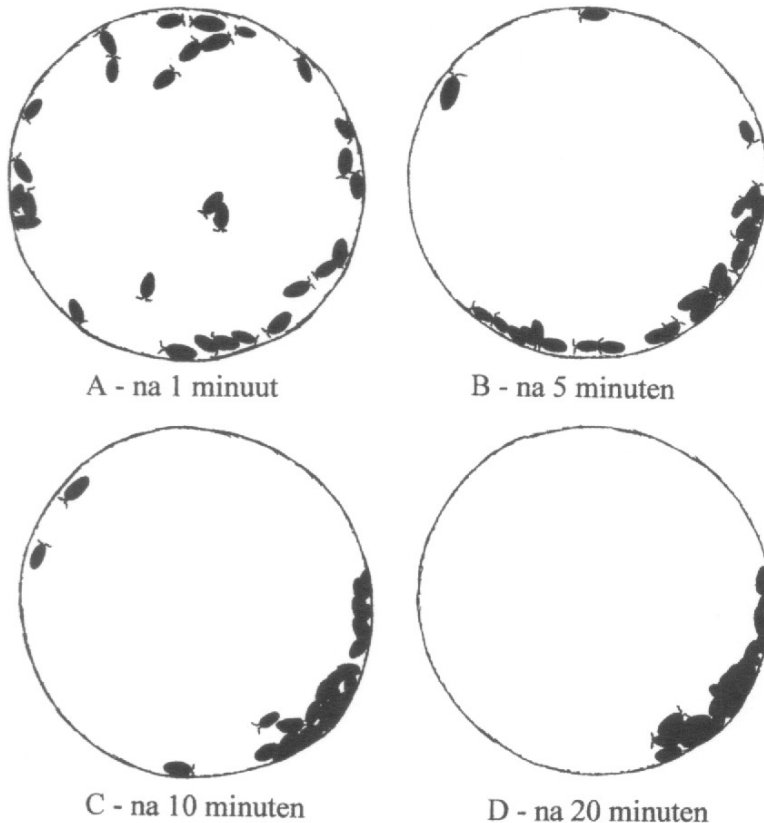
7B - de Kogel- of Oprolpissebed (*Armadillidium vulgare*) is een hoge, bolle pissebed, die zich bij gevaar tot een kogel kan oprollen, en veel beter tegen uitdroging is beschermd dan de Gladde Pissebed.

Je kan deze erg algemene soort daarom ook overdag, soms zelfs in de volle zon, op straat zien rondlopen.

Daar zit een luchtje aan

Vaak vinden we tientallen exemplaren dicht op elkaar gedrongen op een vochtige, koele schuilplaats, bij voorbeeld onder een plank, in een spleet of achter schors. Vrijwel steeds kruipen ze weg op een plek, waar ze met hun buik en rug contact kunnen maken met het koele, vochtige oppervlak. Als we de pissebedden op zo'n verzamelplaats een paar dagen achter elkaar met steeds een andere kleur stip merken, ontdekken we een merkwaardig verschijnsel. Verschillende dieren, die we de eerste dag gemerkt hebben en de tweede dag verdwenen waren, blijken na enkele dagen weer op hun oude plekje te zijn

teruggekeerd. Zouden we de omgeving naar schuilplaatsen afzoeken en deze een bepaalde periode in de gaten houden, dan merken we, dat de pissebedden 's-nachts hele afstanden afleggen, en zich overdag schuil houden op een beperkt aantal plekje. Ook zal het dan opvallen, dat we op zo'n plekje vrijwel steeds exemplaren vinden van dezelfde soort.

tek. Ben Prins

8 - verspreid lopende pissebedden, die naar een koel en vochtig plekje zoeken, hebben de neiging om op een kluitje te gaan zitten en te gaan "hokken". Op die manier drogen ze minder snel uit. Ze vinden elkaar, en daarmee in de natuur ook de ideale rustplaatsen, door het volgen van geursporen. Bij dit proefje in een petrischaal zijn na twintig minuten alle pissebedden dicht op elkaar gekropen.

Dat dit "hokken" een aangeboren neiging is, kunnen we testen door pissebedden van het zelfde soort verspreid in een bakje te doen. Na enige tijd rond te hebben gelopen, verzamelen alle dieren zich op dezelfde plek. Als we deze plek een merkteken geven, de pissebedden er uit halen en vervangen door anderen, zien we, dat ook de nieuwe dieren uiteindelijk allemaal op de gemerkte plek terecht komen. Een duidelijke aanwijzing, dat op die plek de geur het meest geconcentreerd is door de aanwezigheid van een grote groep soortgenoten in het verleden.

Geuren spelen in het leven van een pissebed een overheersende rol. Niet alleen bij het zoeken van de weg in het donker, maar ook bij het vinden van een trouwgrage huwelijkspartner. Maar daarover de volgende keer meer.

Lopende en "hokkende" pissebedden blijken in hun darmkanaal een bepaalde geurstofafte scheiden, een feromoon, die met hun uitwerpselen naar buiten komt. Hierdoor zijn ze in staat met hun gevoelige voelspriet-uiteinden die ideaal vochtige plekjes terug te vinden, waar al eerder soortgenoten de dag hebben doorgebracht. Ze worden als het ware door geurbanen naar plaatsen geleid, waar voor hun soort de beste omstandigheden heersen om aan het gevaarlijke zonlicht en droogte te ontsnappen. Bovendien weten ze instinktmatig, dat ze op een kluitje zittend minder snel zullen uitdrogen, dan als exemplaar alleen. Een merkwaardige bijkomstigheid is, dat "hokkende" pissebedden om een onbekende reden sneller groeien dan geïsoleerd levende dieren.

BUITEN DE AFDELING

14 DE NATUURVRIENDELIJKE TUINENMANIFESTATIE OP HET PROMENADEPLEIN

zaterdag 15 april j.l.

Johan Vos

Samen met Evelien van der Berg en Barbara Oostdam met ondersteuning van Els Prins en Annet de Jong heeft de plantenwerkgroep zich op deze jaarlijks terugkerende manifestatie "gemanifesteerd" met de actie "neem onkruid uit uw tuin mee ter determinatie en ding mee naar die prachtige set wilde plantenposters van Zoetermeer"

De doelen van de actie waren:

1. meer zicht krijgen op wat er aan wilde planten in de Zoetermeerse tuinen groeit en tegelijkertijd ons waarnemingenbestand uitbreiden en
2. via gesprekken met bewoners een indruk krijgen hoe men tegenover de aanwezigheid van wilde planten (onkruid) in de tuin staat.

Om iets over negenen kwam ik in de stromende regen op het plein aan.

Eveline overhandigt de set wilde planten posters

De kraampjes stonden voor het grootste deel al opgesteld en langzamerhand werden ook de diverse kratten met bloemetjes buiten gezet. Veel meegenomen materiaal (panelen met posters en een complete tentoonstelling over het water (in de tuin) kon door het slechte weer niet opgesteld worden en de meegenomen KNNV-folders moesten in eerste instantie in de doos blijven. Het demonstratie-onkruid in potjes, aangeleverd door Evelien, Els en Fred had daarentegen minder last van het overvloedig vallende vocht.

Nadat Evelien, die overigens wat het weer betreft "beter beslagen ten ijs" op het plein verscheen dan ik, onze kraam overnam heb ik mij in het nabijgelegen restaurant wat kunnen drogen en opwarmen.

Nu denkt iedereen natuurlijk dat onze actie letterlijk in het water viel, maar niets is minder waar. Na tien jaar werd het flink druk op het plein en onze in de kraam opgestelde (on)kruiden waren met de regelmaat van de klok aanleiding voor leuke discussies met tuinierende Zoetermeeders. Vaak werd ik gecorrigeerd wat het begrip "onkruid" betreft en al gauw bleek dat veel mensen verschillende soorten juist lieten staan. Soorten als hondsdraf, draadereprijs, robertskruid, speenkruid, gevlekte dovenetel vallen gemiddeld erg in de smaak. Wat één soort betreft was echter iedereen het met elkaar eens.

Zevenblad is het meest verfoeide kruid wat moeder natuur ooit heeft bedacht, vandaar de extra aandacht voor deze soort elders in dit blad. Qua inpopulariteit verslaat het zelfs de akkerdistel (heb iemand getroffen die erg gecharmeerd was van het nectarproducerend vermogen van deze soort) en de grote brandnetel (goed voor de vlinders in m'n tuin) met gemak. De vraag "hoe krijg ik draadereprijs in mijn gazon" heb ik meerdere malen moeten beantwoorden. Regelmatig werden we geconfronteerd met mensen die onze onkruiden wilden kopen. Vooral het maarts viooltje is "nergens te koop" en een mevrouw had er heel wat voor over om ons als onkruid ge-etaleerd exemplaar te mogen kopen. We hebben het haar maar cadeau gedaan. Suggestie voor de gemeentelijke wilde plantenkwekerij: Piet, neem het maarts viooltje volgend jaar in je assortiment op!

Inmiddels was het droog geworden en flink gaan waaien. Met de regelmaat van de klok moesten Barbara, die inmiddels Evelien had vervangen, en ik de uit de kraam weggewaaide materialen van het plein terughalen.

Ook in de middag was er veel belangstelling voor onze actie en de KNNV in het algemeen (dat is toch die vereniging die aan veldbiologie doet?).

Bij het scheiden van de markt, de wind was inmiddels uitgegroeid tot een complete storm nam een oudere dame al onze nog overgebleven (on)kruiden mee in haar rugtas, "voor in m'n tuin"!

Concluderend lijkt de mening gerechtvaardigd dat het onderwerp erg leeft bij de bewoners van Zoetermeer. Er wordt al heel wat afgetuind met wilde planten. Ons eerste doel, mensen stimuleren om (on)kruid ter determinatie mee te nemen naar het plein bleek echter absoluut niet te zijn aangeslagen.

Is de oproep wel in de lokale kranten verschenen? Slechts drie keer werd ons een potje met plantaardige inhoud aangeboden. Een schaal met krulmos, een jonge buddleja en twee jonge varens, een speenkruidplantje en een schijnaardbei was de hele oogst.

De set posters ging naar mevrouw Hoefnagels, Albertinilommer 31 in Noordhove, van harte gefeliciteerd! Haar conclusie over het meegebrachte speenkruid kunnen we onderschrijven, "het doet het fantastisch op de kleigrond hier".

tek. Ben Prins

Ook hebben we aan de actie een lijst met acht nog af te leggen tuinbezoeken overgehouden. We zullen ter zijner tijd een afspraak met deze bewoners maken en het resultaat in dit blad weergeven.

Mijn persoonlijke mening van deze inspanning is dat het absoluut de moeite waard is geweest en ik zou er voor willen pleiten om ook het volgend jaar weer mee te doen. Ik wil afsluiten met mijn dank uit te spreken voor de organisatoren van de manifestatie, de vereniging "Groei en bloei" en de gemeente Zoetermeer. De sfeer en de verzorging waren ook dit jaar weer uitstekend.

15 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS VAN HET STADSNATUURPLAN

Stadsnatuurplan digitaal

Het stadsnatuurplan is tegenwoordig ook te vinden op de site van de gemeente Zoetermeer met een samenvatting van het plan en links naar de laatste nieuwsbrief, het jaarverslag 1999, het werkplan 2000 en oete de SAarde. Bezoekers van buiten

komen ook via het trefwoord "natuur" bij het stadsnatuurplan terecht.

Benthuizerplas

Ongeveer 100 belangstellenden hebben de inloopbijeenkomst bezocht. Eind april is de inspraak afgerond, waarna in juni de uitvoering gaat starten. Dit zal ongeveer een jaar in beslag nemen. Kunstmatige eilandjes, natuurvriendelijke oevers en vooral een fluctuerend waterpeil moeten hier gaan zorgen voor een aantrekkelijk gebied voor watervogels.

Meerpolderdijk (Zwaartslootseweg-Hoekerkade)

Om meer licht op de oevers te brengen, is deze winter al gestart met het kappen en verplanten van een aantal bomen. Augustus/september zal begonnen worden met de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Inmiddels is het bureau "Natuurbalans" uit Nijmegen ingeschakeld om via een "nulmeting" de natuur zoals die daar nu ter plekke aanwezig is in kaart te brengen. Het gaat hierbij om amfibieën, vissen, libellen, vlinders en de vegetatie. Dit biedt de mogelijkheid om de ontwikkelingen in de nieuwe natuurvriendelijke situatie de komende jaren te volgen.

Ten tijde dat dit blad bij u in de bus ligt zit de eerste inventarisatieronde er al op.

Natuur in de wijk

Op 8 april j.l. is in Meerzicht een plantactie gehouden: de plekken waarvoor bewoners zelf plannen hadden gemaakt konden nu ingeplant worden met voor de natuur aantrekkelijke soorten. Met het plaatsen van het "stadsnatuurplanbord" door wethouder Andries Heidema kreeg het geheel een officieel tintje.

Inmiddels is er ook een mooie folder uitgebracht over de natuur in Meerzicht.

De bedoeling is dat uiteindelijk alle wijken een dergelijke folder krijgen.

Wellicht dat dat het "Zoetermeergevoel" versterkt! De wijk Centrum staat dit jaar in de belangstelling. De vogelexcursie in maart werd helaas afgelast wegens gebrek aan belangstelling. Op de avonden voor bewoners kwamen ongeveer 25 mensen af met serieuze belangstelling.

We zijn benieuwd met welke ideeën deze bewoners zullen aankomen.

Marit geeft elders in dit blad haar een impressie van de plantenexcursie van 22 mei j.l. die in deze wijk werd gehouden.

Maaibeheer

Zoals de in Zoetermeer wonende leden van onze vereniging al gemerkt zullen hebben is er dit voorjaar een artikel in het Zoetermeer Magazine verschenen over de achtergronden van het maaibeheer. Het belangrijkste uitgangspunt is en blijft dat hooilandbermen ieder jaar op hetzelfde tijdstip wordt gemaaid met een vaste frequentie. Maaitijdstip en -frequentie zorgen op de duur voor een kenmerkende plantengroei en als gevolg daarvan potenties voor kenmerkende dagvlindersoorten.

Waterplan

Twee hoogheemraadschappen (Rijnland en Schieland), het waterschap Wilck en Wiericke en de gemeente Zoetermeer gaan het komend jaar een integraal waterplan voor Zoetermeer opstellen. De organisatie met een projectleider, een projectgroep, een stuurgroep, een klankbordgroep en een adviesbureau (IWACO) is inmiddels rond. De Zoetermeerse natuurverenigingen kunnen hun stem via vertegenwoordiging in de klankbordgroep laten horen. Ook het voortgezet onderwijs houdt zich tegenwoordig met water bezig. "Onze eigen" Annet de Jong coördineert vanuit de Soete Aarde een netwerk van scholen die met hun leerlingen regelmatig het Zoetermeerse water doormeten.

Monitoring

Een concept-notitie is inmiddels gereed. Na wat laatste aanpassingen zal deze, uiteraard na overleg met wethouder Andries Heidema, aan de adviesraad natuur en milieu worden voorgelegd. Voor de uitvoering zijn inmiddels contacten gelegd met deskundigen op dat gebied.

Tot slot

En wist u dat:

1. samen met bewoners uit Rokkeveen de eilandjes in de Floraplas geschikter zijn gemaakt voor broedende visdiefjes?
2. in het Buytenpark bij de uitbreidingsplannen van Snowworld de vlinderwerkgroep een plan heeft gemaakt om de nieuwe schanskorvenwand aantrekkelijk te maken voor vlinders?
3. woningbouwvereniging De Goede Woning op verzoek van de bewoners in een dakrenovatieproject mussenpannen wil gaan aanbrengen?
4. er veel positieve reacties zijn binnengekomen op het artikel over vogels onder dak in Zoetermeer Magazine?

Voor informatie over het stadsnatuurplan kunt u terecht bij:

De Soete Aarde: Tilly Kester, tel. 079-3469012

NME: Ilonka Cirk/Maaike Kentie, tel. 079-3469533

Afd. Voorbereiding: Arie-Cees de Jong, 079-3469531

Afd. Plannen: Johan Vos, 079-3469804, Eveline Kokx, 079-3469699

16 BERICHTEN VAN HET PLATFORM GROEN

Bob de Lange

Chinees Themapark

Het themapark is nu vrijwel dagelijks in het nieuws en de discussie nadert een conclusie. Platform Groen heeft in een reeks persberichten en door inspraak in diverse vergaderingen, resp. door vooraf informatie aan ambtenaren en politici toe te sturen, het mogelijke gedaan om de tegenstanders te laten horen. Tenslotte hebben we met een boerenwagen gemanifesteerd tegenover de statenleden, die pal daarnaast door de Gemeente werden voorgelicht over de voordelen van het park. Bij die gelegenheid hebben we voor radio West, samen met wethouder Scheffer, onze zienswijze kunnen presenteren. We hebben toegelicht dat het Themapark indertijd als een hemels geschenk is afgeschilderd: het zou Zoetermeer geen cent kosten, het bracht werkgelegenheid en economisch voordeel en bekendheid alom. Op dit moment is Zoetermeer bereid vele miljoenen te besteden aan compensatie en aan garanties voor als het park een zakelijke flop zou worden. Het economisch belang is ingekrompen tot de bewering van wethouder Scheffer dat de Chinezen bereid zijn verliezen te aanvaarden, het gaat immers om een cultuurhistorisch project. Ook worden onze ervaringen in het zusterpark in Florida niet langer weggewuifd, nee het is inderdaad een flop.

We hebben intussen van de betrokken ministeries bittere kritiek vernomen op het plan, vooral planologisch, maar ook vanuit de oogpunten van economie en verkeer.

Met een interview van burgemeester Van Leeuwen in De Telegraaf dreigde de discussie wat erg persoonlijk te worden; we hebben in de plaatselijke pers opgeroepen de discussie vooral op zakelijke argumenten te blijven voeren.

Bij alle kritiek die van vele kanten komt, zijn we nog niet gerust op de stemming die de Provincie op 24 juni zal houden. In de vergadering van 14 juni werd duidelijk dat de provinciale gedeputeerden weliswaar fors tegen waren, maar ook dat de VVD delegatie plotseling veel minder krachtig tegen was. De meningen zijn inderdaad zeer verdeeld, ook binnen partijen: zo is klein christelijk op provinciaal niveau tegen, maar in de gemeente voor. De VVD was in eerste instantie op provincie niveau tegen, maar is kennelijk door de gemeentelijke geestverwanten, die voor dit plan door het vuur lijken te gaan, stevig toegesproken.

Intussen heeft het plan vele veranderingen ondergaan en is met name het ruimtebeslag in de Driemanspolder fors teruggebracht, door een aantal gebouwen op de strook grond naast Locomotion te zetten. Vergeten wordt echter dat ook dit gebied deel uitmaakt van de Rijksbufferzone, met zeer zware beperkingen van bouw mogelijkheden.

Derde baan Snowworld

Eerder hebben we al aangegeven dat we pijnlijk waren verrast door de plannen in het Buytenpark een toren van 15 meter te bouwen op de hoogste heuvel, dit om de derde skibaan te huisvesten, die de exploitant nodig meent te hebben om de concurrentie uit Den Haag te kunnen overleven. Platform Groen heeft geen enkele behoefte een bloeiend Zoetermeers bedrijf tegen te werken, maar we hebben niet de indruk dat de gemeente het mogelijke heeft gedaan om de landschappelijke waarde van het Buytenpark te behouden.

Ook de bewoners van de betreffende wijk zijn ernstig ongerust, omdat de buurt, behalve door dit nieuwe bouwsel, ook wordt bedreigd door de bouwsele van het Chinees Themapark en door de uitbreiding van de begraafplaats en een crematorium. Mogelijkheden de toren beter aan het zicht te onttrekken zijn voor ons niet overtuigend onderzocht.

Genoemde ontwikkelingen worden door de gemeente wat haastig onder een artikel 19 procedure doorgedrukt, terwijl een nieuw bestemmingsplan in ontwikkeling is. Een milieu effect rapport is vereist voor een toeristische of recreatieve voorziening als deze meer dan 500.000 bezoekers per jaar trekt. De MER werkwijze zou voor ons ook een redelijke garantie inhouden dat de verschillende opties met voldoende zorg worden bekeken, ook vertrouwelijke zakelijke gegevens. We hebben van wethouder Scheffer op 25 mei vernomen dat Snowworld 750.000 bezoekers heeft, van het Ministerie van EZ hoorden we 650.000, maar wethouder Jenné deelde zonder aarzeling op 6 juni mede dat het aantal jaarlijkse bezoekers 450.000 is, zodat de beoordeling van de noodzaak van een MER bij de gemeente ligt. Zal, na Oosterheem, nu de derde skibaan voor Zoetermeer een frontale botsing met de MER procedure gaan opleveren?

Mountain Biking

In ons vorig bericht hebben we verslag gedaan over gesprekken met de gemeente over mountain-bike wedstrijden in het Buytenpark. Op onze brief met zorgvuldig toegelichte bezwaren, hebben we als antwoord gekregen dat desondanks op 2 september een regionale wedstrijd zal worden georganiseerd. We zullen onze reactie nog nader bepalen.

Meerpolder

Het nieuwe bestemmingsplan Meerpolder is door de gemeente nu aan de provincie ter goedkeuring voorgelegd. We hebben eerder meegedeeld dat het huidige plan verregaand aan onze wensen tegemoetkomt, maar er zijn nog enkele punten die we verbeterd willen hebben. Met goede externe adviezen zijn we bezig deze bezwaren in de richting van de provincie uit te brengen.

17 PLEIDOOI VOOR ROERLOOSHEID

Marit

Ze hebben me verteld dat je ver moet reizen om te kunnen verhalen. Nou, toe dan maar, een verhaal is nooit weg. De vraag is hoe. Autoreizen leveren geen natuurverhalen. Men moet ogen op de weg houden en de aandacht bij route en juiste afslagen. Bovendien is de dierenwereld langs de weg nogal tweedimensionaal. Platwild. Road pizza's. De dienst die ze op mag ruimen noemt dat "verkeerde dieren". En ik wil liever goede dieren in natuurlijke historiën. Per trein dan, met een plek bij het raampje. Kenners bezweren mij dat spoorbermen riegelen van spannend gedierte in een geheel eigen plantenwereld. Maar daar dender je per intercity aan voorbij. Je ziet flitskoeien en molenwiekende sloten en als je vaart minderend door oude binnensteden rammelt waanzinnige achterkanten van huizen met alles wat mensen daar bewaren voor als het ooit nog eens van pas komt misschien. Natuur komt pas als je stilstaat, bij het overstappen. Dan ontmoet je in de hal van CS Utrecht duiven die niet koeren maar boeren. Komt door de cola die duiven drinken in een stationshal zonder water. En in het wachtlokaal op perron 11b, waar je van de vloer kunt eten, geniet een kinderrijke muizenfamilie van patat met. Ach kijk nou toch wat

schattig, roep je smeltend van vertedering tegen medereizigers die wachtlokaal 11b niet eens binnen durven. Rare mensen heb je toch! Maar dat denken zij waarschijnlijk ook van jou. Afgezien daarvan, verdienen patatmuizen en coladuiven de naam "natuur" wel? Fietsen, dat gaat er al beter op lijken, qua natuurbeleving. Zon op je huid, wind door je haar en je mond vol muggen. Zo proef je de natuur pas echt. Op de fiets ervaar je het landschap. In hart en nieren! Gierende hartkleppen zwoegend tegen de helling op, rammelende nieren op het knobbelige keienpad omlaag. En ach, wat waardeer je een bomenrij of Zeeuwse meidoornhaag als die op een hete zomerdag de zon en de stofwind voor je wegvangt. Geuren van jong groen, vers hooi, kuilgras. Wat hoor je voor geruis in de verte? Wind in de wilgen? De branding? De grote weg? En dan het uitzicht dat je onderweg geniet! Al is het niet noodzakelijkerwijs zo dat je op de landelijkste paden het meest van het panorama geniet. Daarvoor zwoeg je te ingespannen door mul zand dat de wielen onder je uit trekt of moet je te omzichtig slalommen tussen koeienvlaaien met slipgevaar. Pas op gladgestreken asfalt kun je ontspannen om je heen kijken. Soepeltjes glij je langs het landschap. Dus zie je vooral grote gehelen: heiden, weiden, halmenzeeën. Voor details moet je vaart minderen. Afstappen. Lopen dus.

Lopend zie je planten een voor een. Je kunt je neus in een bloem steken, honing zuigen uit een dovenetel, graspluimen aaien, met een vinger de ribbels in boombast volgen. Je ontmoet dieren. Die schrikken van je. De wilde vluchten haast altijd weg. Vogels verstopt in het struweel schelden je uit voor indringer en rustverstoorder. Als je wilde dieren in hun gewone doen wilt zien moet je ook niet zo driftig op ze af struinen. Je moet vertragen. Stil gaan zitten en afwachten.

Pas als je rustig roerloos zit te wezen zie je dierenleven, scharrelende, peuzelende, keuvelende aardbewoners. Onderweg uitpuffend op een bankje ontwaar je langs je voeten een begrafenistoet van mieren. Hebben ze een buurstaat uitgemoord of is dit de laatste zorg voor gesneuvelde kameraden? Misschien ben je zelf wel met je lompe stommels over ze heen gestampt. Een extreem slanke wesp zeult een rups over het zandpad. Zodra hij 'm veilig uit je buurt heeft, duikt een vogel uit een boom en pikt rups én wesp mee. Kijken naar klein dierenleven ontaardt al gauw in kijken naar moord en doodslag.

Maar goed. Waar moet men gaan stilzitten om dieren in actie te zien? Wil je insecten waarnemen dan kies je positie bij een tent, want alles met spriet en veel poten wordt onweerstaanbaar aangetrokken door tentdoek. Ook een caravan doet 't geweldig als wildobservatiehut, soms lopen reeën bijna onder de luifel door. Een lik pindakaas op boomstronken rond de kampplaats doet wonderen als je bosmuizen wilt zien en egels detecteer je met kaasmillies. Die lichten geel op in de schemering en kraken oorverdovend als een egel erin hapt. Maar wil je dieren persoonlijk leren kennen, dan moet je vaak, lang, geduldig stilzitten op steeds dezelfde plek, dezelfde tijd. En waar kan dat beter dan gewoon in je eigen tuin? Mag best in een luie stoel, mag zelfs vanachter het raam. Dan herken je het platgetrapte egelspoor, de gangetjes van muizen in het gras, het gaatje in de heg waar de merel induikt op weg naar haar nest. Je ziet aan de maat wurmpjes die ze aansleept hoe klein de jonkies zijn en hoort aan hun gepiep hoe hard ze groeien. Alle kikkers worden goede bekenden met allemaal een eigen gezicht. En op het moment dat alles bekend, vertrouwd en voorspelbaar lijkt, duiken de bizarre verrassingen op. Dan strijkt op een warme voorjaarsdag na een vorstvrije winter, absoluut niet volgens het boekje dus, een pestvogel neer die bessen uit de mahonie plukt. Een Zoetermeerse mevrouw die samen met haar paard en wat kleinvee tuiniert in een voormalig weiland tegen de Meerpolderdijk, maakte nog iets veel gekkers mee. Zittend voor haar tuinhutje ontwaarde zij een zeearend boven haar kippenhok! Zo'n ervaring geeft een schokje van geluk. Hindert niks dat geen mens je dan wil geloven.

DATA

18 KALENDER

schrijf in Uw agenda

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Juli 2000					
ma/wo/ vr/za	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	Stadsboerderij	gratis	De Balijhoeve
wo/za/ zo	14.00- 16.00	diverse tentoonstellingen	De Balijhoeve		3620832
za 1 juli	15.00- 17.00	Receptie 10 jaar De Soete Aarde diverse tentoonstellingen	De Soete Aarde	gratis	De Soete Aarde 3469012
zo 2 juli	12.00- 17.00	Fietstocht "Water", kinderactiviteiten diverse tentoonstellingen, kramenmarkt	De Soete Aarde	gratis	De Soete Aarde 3469012
zo 2 juli	14.00	Geneeskrachtige en eetbare kruiden	Het Westpunt in het Westerpark	gratis	IVN M Koster 3211720
wo 5 juli	14.00- 16.00	Themamiddag kruiden	Alle wijktuinen	gratis	StadsNatuurPlan 3469012
za 8 juli	10.00	FLORON- plantenexcursie Rokkeveen-west	Stadsboerderij Balijhoeve	gratis	KNNV 3412605
wo 12 juli	19.00	Vegetatieonderzoek in het Buytenpark	picknickbank bij de kraal	gratis	KNNV 5931749
do 20 juli	20.00	Gierzwaluwen, mussen en vleermuizen in het Oude Dorp	Buurtcentrum Kom-op 1e Stationsstraat 84a	gratis	Aad en Agnes vd Linden 3167818
zo 23 juli	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark	gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
do 29 juli	9.00- 18.00	Busexcursie naar fuchsiatuin/kwekerij	De Soete Aarde	leden f 30.- niet-l f 40.-	NKvF G Handgraaf 3414145

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Augustus 2000					
ma/wo/ vr/za	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	Stadsboerderij	gratis	De Balijhoeve
wo/za/ zo	14.00- 16.00	diverse tentoonstellingen	De Balijhoeve		3620832
zo 6 aug	13.00	Vlinder en libellenexcursie	Het Westpunt in het Westerpark	gratis	Peter van Wely 5931749
zo 6 aug	13.30	Insecten: hommels in kader van StadsNatuurPlan	pleintje bij de Muziekschool	gratis	De Soete Aarde 3469012
wo t/m za 23 tot 27 aug	opening s-tijden Intratuin	Fuchsiashow	Intratuin Voorweg	gratis	NKvF G Handgraaf 3414145
zo 27 aug	13.00- 17.00	Oogstfeest op de wijktuin Voorweg	wijktuin Voorweg	gratis	wijktuin Voorweg 3212058/3469534
zo 27 aug	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark	gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
di 29 aug	18.30- 20.00	Open avond op de wijktuin Delftsewallen	wijktuin Delftsewallen	gratis	wijktuinen DW 3469534
wo 30 aug	18.30- 20.00	Open avond op de wijktuin ZW, NH, DW, BW, RV en Boerderijtuin	alle genoemde wijktuinen	gratis	NME Zoetermeer 3469534

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
September 2000					
ma/wo/ vr/za	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	Stadsboerderij	gratis	De Balijhoeve
wo/zat/ zo	14.00- 16.00	diverse tentoonstellingen	De Balijhoeve		3620832
za 2 sept		Vleermuisexcursie en kinderactiviteiten	De Soete Aarde	gratis	IVN A vd Linden 3167818
za 9 sept	9.00- 14.00	Fietsexcursie naar Rijswijkse natuurtuin	De Soete Aarde	gratis	KNNV 5931749
wo 13 sept	14.00- 16.00	Compostmiddag voor volwassenen in het kader van StadsNatuurPlan	Alle wijktuinen	gratis	Alle wijktuinen 3469534
zo 17 sept	13.00- 17.00	Slotfeest op wijktuin Voorweg	Wijktuin Voorweg	gratis	wijktuin Voorweg 3212058/3469534
zo 17 sept		Excursie ihk van het Stadsnatuurplan over vruchten en zaden (zie persbericht)		gratis	De Soete Aarde 3469012
zo 24 sept	13.00	Fietsexcursie naar Starrevaartse polder olv P v Wely	De Soete Aarde	gratis	KNNV 5931749
zo 24 sept	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door Natuurtingidsen	Het Westpunt in het Westerpark	gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593

Coördinatie door De Soete Aarde, centrum voor natuur en milieu.

Deze agenda komt 4x per jaar uit.

Opgave van excursies etc voor de maanden oktober, november en december voor 15 september 2000.

19 REGISTER

aegopodium	11	bosmuizen	36	buddleja	31
Aegopodium podagraria	10	bosvergeet-mij-nietje	7	buizerd	16,18
akkerdistel	21,31	boterbloemgeel	7	citroentje	16,17
argusvlinder	16	brandnetel	16	citroenvlinder	16,18
armadillidium vulgare	28	brede orchis	7	clematis pluizen	5
ascomyceten	13	brem takken	5	coladuiven	36
blauwalgen	13	bruin blauwtje	16	cotoneasters	8
blauwe lantarentjes	10	bruine kiekendief	16	cucullia verbasci	16
bosandoorn	18	buddleia	21	dactylorhiza majalis ssp. majalis	7

Dactylorhiza majalis ssp. praetermissa	7	klimop	5	pispotje	10
dagpauwoog	16,18	klis	21	pissebed	24,25,26, 27,29
dagvlinder	23	koekoeksbloem	18	podagraria	11
distelvlinder	20,21, 22,23	kogelpissebed	28	poelruit	17
dovenetel	36	koninginnenhommels	18	rietorchis	7
draadereprijs	31	koolwitje	16	ringelwikke	17
duist	10	korstmos	13,14	robertskruid	31
duivekervel	10	kreeft	25	rozenbottels	5
duizendpoot	26	kruiden	10	rups	16
egel	36	krulmos	31	ruwe pissebed	25
eksterdiscussie	19	kuifvlinder	16	salamanders	18
epifyt	14	kweekgras	11	schijnaardbei	31
fluitenkruid	6,7	landkaartje	16	schimmels	13,27
gaai	19	landkreeftjes	24,25	sedums	18
gedoorn rupsje	21	landpissebedden	24	sempervivums	18
gehakelde aurelia	17	lepelaar	16	sneeuwbes	5
gekraagde roodstaart	18	lichenen	13	speenkruid	31
gelderse roos	16	look zonder look	19	speenkruidplantje	31
geranium	18	maarts viooltje	31	st. janskruid	17
gevlekte dovenetel	31	mei-orchis	7	stalkaars	16
gladde pissebed	25,26, 28	merel	19,36	stinkende gouwe	8
glanshaver	8	mieren	36	surfinia's	10
graspluimen	36	mierepissebedden	25	tijftjaf	18
groenalgen	13	miljoenpoot	26	totebellia's	10
groene specht	16	moerandoorns	18	tracheeën-dieren	26
groot hoefblad	18	moerasmuur	7	tuinmerels	19
grote brandnetel	31	mottenkruid	8	uil	16
grote karekiet	17	muizen	36	varen	31
grutto	16	myosotis alpestris	7	vergeet-mij-nietje	7
havenpissebedden	24,25	oceanica	24	visdiefje	10,18
heermoes	11	oniscus acellus	25	vlaamse gaai	19
herba aegopodii podagrariae	11	oniscus asellus	28	vochtkruiptjes	24
herfstaster	21	onkruid	30,31	voeteuvelplant	11
hommels	18	onze-lieve-vrouw	6	wesp	18
hondepiespaalplantje	10	ooievaar	16	wilde planten	30
hondsdrif	31	opropissebed	28	wit vetkruid	18
huismus	19	oranje havikskruid	17	witte winterpostelein	17
ijle dravik	9,10	oranjetipje	18	xanthorhoë fluctuata	14
insecten	26	orchidee	7	zachte dravik	10
jacobsvlinder	16	orchis	7	zeearend	37
kaasjeskruid	21	parmelia soledians	14	zeepissebed	24
kikkervisjes	18	patatmuizen	36	zeewieren	24
klein hoefblad	18	peteunia's	10	zevenblad	10,31
kleine karekiet	18	pinksterbloem	19	zwarte kraai	19
kleine vos	19	pionierplanten	14		

19 NAMEN

IK WIL OOK LID WORDEN

BESTUUR

Vacature, voorzitter

Els Prins, natuurhistorisch secretaris
(5931749)

Hans Bieze, penningmeester (3421351)

Tilly Kester, plantenwerkgroep (3412605)

Marco Lurks, Platform Groen (3510523)

*Lidmaatschap: fl 50,- per jaar, inclusief
abonnement op Natura.*

Ondergetekende,

.....Naam

.....Adres

.....postcode

.....telefoon

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Johan Vos (0182 524726)

Taeke M. de Jong (3516599)

Marsmanhove 2

2726 CM Zoetermeer

Email T.M.dejong@bk.tudelft.nl

0 geeft zich op als lid van de KNNV-
Zoetermeer

Kopij kan bij beide worden ingeleverd op
floppy (platte DOS-tekst of WP 5.1 of
Word).

Inleverdatum oktober-nummer: 29
september 2000. Geschreven of getypte
tekst een maand vóór deze datum
inleveren.

0 wil graag nader geïnformeerd worden
over de KNNV

Dit formulier kunt U inleveren bij of
toezenden aan:

Ies Voogd
Berglaan 96
2716 EE Zoetermeer

Denk aan de rubriek in het kwartaalblad:

Gezien in Zoetermeer!

of aan:

Afbeeldingen zonder bronvermelding zijn
met licentie voor dit blad afkomstig uit
Prisma Plantengids en Prisma Dierengids,
beide van A. Kelle/H. Sturm.

Annet de Jong
Gaffelaarkade 2
2725 CD Zoetermeer